

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXIV рік видання. № 238, квітень, 2014

*І чужому навчайтесь,
У свого не учуйтеся...*
Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

До 200-річчя від дня народження
Тараса Шевченка:

- ❖ *Сторінки 120-річної румунської шевченкіани*
- ❖ *«Давидові псалми» у творчості Тараса Шевченка та молдавського митрополита Дософтея*
- ❖ *Тарас Шевченко (Уривок з книги «Україна і Румунія», 1916 р.)*
- ❖ *Кастинг Марії Заньковецької*
- ❖ *Творчість як звільнення: роман Михайла Михайлюка «Не вір крику нічного птаха»*
- ❖ *На пам'ять про Михайла Небиляка*
- ❖ *Покер (уривок з оповідання із циклу «Промахи»)*
- ❖ *Психози (уривок з новели)*
- ❖ *Великдень – свято радості і надії*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Шановні читачі!

Провід Союзу українців Румунії
і редакція Журналу «Наш голос»
вітають Вас із світлим святом Воскресіння Христового
та бажають Вам великого людського щастя,
міцного здоров'я
і веселих Великодніх свят.

**Христосе воскрес!
Воїстину воскрес!**

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Іван РЕБОШАПКА

СТОРИНКИ 120-РІЧНОЇ РУМУНСЬКОЇ ШЕВЧЕНКІАНИ

II. Зачинательська діяльність Константина Доброджану-Гері

Як згадувалося у попередній статті на вищезгадану тему, перша інформація про Тараса Шевченка в Румунії появилась у статті *Un poet ukrainean* з бухарестського журналу «Contemporanul» (№ 1, 1886), яка є перекладом статті з французької газети «Le Temps» (за 17 квітня, 1886 р.), що, у свою чергу, є перекладом статті *A saak poet* англійського славіста, зацікавленого україністиком та ознайомленого з Києвом, Львовом і особисто з М.Костомаровим (1892 р.), популяризатора слов'янських літератур, професора Оксфордського університету В.Р.Морфілла (William Richard Morfill, 1834-1909), надрукованої ним того ж місяця в англійському журналі «Mac Millan's Magazine» (т. 53). Українська дослідниця О.М.Ервіна тієї думки, що французька газета передрукувала статтю у перекладі з англійського журналу з тією метою, щоб задовольнити смаки читацької публіки, пожадливої до екзотизму, оскільки, відмічає авторка, хоча Морфілл «пише з великою теплотою про життя і страждання поета, але в його оцінках не піднімається над рівнем поверхового обивательського інтересу до козацької екзотики» тощо¹.

Справжнім же зачинателем румунської літературно-критичної шевченкіани є Константин Доброджану-Геря (Constantin Dobrogeanu-Gherea; справжнє прізвище, ім'я та по батькові – Кац Соломон Абрамович; 21.V.1855 – 7.V.1920) – румунський публіцист і літературний критик, який народився у селі Солов'янка на Катеринославщині, тривалий час жив на Україні, навчався у Харківському університеті, отож, добре ознайомився з життям українського народу за часів царської Росії і з творчістю Тараса Шевченка, любов до якого зберіг усе життя. Брав участь у народницькому русі, а 1875 р. емігрував до Румунії, де включився у соціалістично-демократичний рух та у культурно-літературне життя, цікавився румунською літературою і популяризував російських та українських письменників, зокрема Тараса Шевченка, про якого, як недавно слушно відзначила шановна Лідія Ковалець з Чернівецького університету, писав «з любов'ю, розумінням та згадками про батьківщину»².

Уперше в Румунії ґрунтовно, як на той час, і у певній мірі відмінно від Морфілла, мистецьку самобутність національного поета України К.Доброджану-Геря окреслив у написаній 1893 і опублікованій 1894 року статті *Taras Șevcenko*³. Вивченням змісту і подальшої її ролі у суспільно-

громадянському житті й літературознавстві, як і вивченням діяльності Гері, зрештою ж, всієї румунської шевченкіани до кінця Другої світової війни ґрунтовно зайнялась нині покійна викладачка (до 1983 р.) українського відділення Бухарестського університету Магдаліна Ласло-Куцюк у її розвідках з 1952 р.⁴, 1961⁵, 1962⁶ і 1964⁷. У завершеній 1966 р. її докторській дисертації на тему румунсько-українських зв'язків XIX – початку XX століть третій розділ присвячений питанню «проникнення творчості Шевченка в Румунію»⁸. У дисертації, – відмічає її авторка, – «у великій мірі використано результати попередніх досліджень» (починаючи з 1961 р. – *I.P.*) і «вміщені в ній твердження кожного разу були заново співставлені з відповідними джерелами [= ознака ретельності й довіри до поданих авторкою інформацій – *I.P.*], фактам надаючися особисту інтерпретацію, а явища уведено в ширші історико-культурні співвідношення». Для достовірного знання даних історії вивчення румунсько-українських літературних відносин, включно і питання рецепції Шевченка в Румунії до кінця Другої світової війни доречним буде зізнання (до речі, рідкісне) самої же Магдаліни Куцюк в *Авторефераті* її дисертації: «Відзначаємо той факт, що велика частина питань, обговорених в цій праці, досі не була обстажена у спеціальних дослідженнях, і вони (питання – *I.P.*) охоплюють факти, відкриті нами (підкр. – *I.P.*) з нагоди огляду періодичних видань і вивчення деяких архівних матеріалів» [8, 4]. Отож, самотужки повишукувані Магдаліною Куцюк історико-літературні інформації і вперше в нас подані в науковий обіг – це власна інтелектуальна власність покійниці, якій слід віддати належну пошану.

Свою докторську дисертацію Магдаліна Куцюк перетворила 1974 р. на спецкурс для студентів тодішніх III-го і IV-го років навчання з тією ж темою румунсько-українських літературних відносин, темі проникнення Шевченкової творчості в Румунію відведено IX-ий розділ-лекцію⁹.

Само собою зрозуміло, що внаслідок тривалого копінного вишукування Магдаліною Куцюк малодоступних даних та інформацій, поступового їх оціненого та і переоціненого оприлюднювання нею ж з огляду на висловлювані раніше неї, одночасно з нею чи альтернативно (суголосно чи «врозріз») думок Г.Попп-ом¹⁰, професором

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Київського університету Станіславом Семчинським¹¹, викладачем Бухарестського університету Стеліаном Ґруєю¹², чернівецьким науковцем М.Богайчуком¹³, кишинівськими літературознавцями І.Вартичаном і А.Додулом¹⁴ чи викладачем-русистом Бухарестського університету Міхаєм Новіковим¹⁵, напевно, й іншими, інформації про оцінення Герію Тараса Шевченка та про румунську шевченкіану періоду до кінця Другої світової війни з часом «уклалися» у започатковану Магдаліною Куцюк «схему» їхньої подачі, так що вже ніхто зараз не «ламає» собі голову новими пошуками, а користується даними «схеми» як «загальним добром», акуратно чи доволно цитуючи Магдаліну Куцюк, або, по змозі, деталізує приналежні їй дані. Так поступили автор даної статті¹⁶, правдоподібно і Олекса Романець¹⁷ чи Йон Козмей¹⁸, який намагається вносити нові відтінювання літературних фактів крізь сучасну призму їх «прочитання».

Своїм змістом і художньою формою стаття Гері *Taras Șevcenko* викликала належний відгомін. Того ж таки 1894 року її перекладено у Франції і надруковано в соціалістичному журналі¹⁹, що мав багато співробітників з Румунії [6, 127], її керівником будучи «румунський соціаліст Джордже Діаманді» [15, 2007,16]. У французькому перекладі статті «значно зменшений сентиментальний тон» [6, 127] і опущено ті її пасажі, «в яких підкреслюється, що Шевченка однаково любить народ і імущі класи» [15, 2007,167]. З французької газети статтю Гері перекладено на болгарську мову і надруковано у соціалістичному журналі «Дело» (№ 2, 1894), якого видавав Вела Благоєв [6, 127]. В румунському оригіналі статтю було передруковано багато разів, у томах праць Гері чи навіть в окремому виданні, що є доказом її оцінювання та розголосу в Румунії²⁰. Кілька разів її надруковано у перекладі на українську мову, наприклад, 1930 р. у чернівецькій газеті «Час» (№№ 427, 428, 429/ 1930), як вказує М.Богайчук [12, 1966, 18], у неповному перекладі 1964 р. в Києві²¹ і 1994 р. в Бухаресті²².

Не вдаючись за розглядом полеміки довкола статті Гері, ні не пробуючи докірливо виводити напоказ нездійснене ним 120 років тому (таким був час, і він писав у тогочасному дусі, згідно з рівнем/напрямом літературознавчих ексегез), погодімося всіма, що його стаття – це перша, змістовна, правдоподібна, цінна і впливова сторінка в історії румунської шевченкіани, сформульовані Герію положення позначилися на подальшому її розвитку, а своєю оригінальністю вони «резонно» вступили у

Т. Шевченко

К. Доброджану-Геря

цікавий «діалог» з шевченкіанами інших країн, включно і України. Із статті Гері у румунській шевченкіані, фактично, починають окреслюватися визначальні риси Шевченка-митця, які, незважаючи на періодичні «спади» зацікавлення ним, невластиві (по суті, «імпортні») його інтерпретації тощо, у наш час є більш-менш достатніми, щоб сугерувати елітарному (безперечно, і начитаному) румунському читачеві той факт, що феномен Шевченка – вповні самобутній, на перший погляд – доступний, своєю же суттю, як кожний геній, – неосягний і незбагнений.

Віддавна узвичаєно зачислювати статтю Гері до категорії так званих популяризаторських статей. Поверховим її сприйняттям вона здається популяризаторською, бо поширює мистецьку постать Шевченка. У дійсності ж, вона є чимось значнішим і вартісним, бо важливим в ній те, як саме і яким способом представлено в ній Шевченка. Звертає насамперед увагу читача виявлення Герію дивовижного нечуваного факту – постання геніального поета з кріпацького сина, зачисленого румунським критиком до числа багатьох тих талантів, геніїв, що сплять «у надрах трудящих мас», «блискучих вчених», «геніальних артистів», що «помирають за чепігами плуга, б'ючи молотом, битих бідністю, лихом і темрявою», кого тільки «щасливий випадок вирвав з жалюгідних умов їхнього вбивчого життя». Сповнений душевного співчуття й любові Гері до долі Шевченка помисел зустрінемо згодом у натхненних, співчутливих але й возвеличувальних словах «Присвяти» Івана Франка, сказаних ним навесні ювілейного 1914 року: «Він був сином мужика і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком і став велетнем у царстві людської культури».

(Продовження на 6 стор.)

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Михайло Гафія ТРАЙСТА.

«ДАВИДОВІ ПСАЛМИ» У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ТА МОЛДАВСЬКОГО МИТРОПОЛИТА ДОСОФТЕЯ

Псалом – це один із святкових жанрів релігійної лірики. Латинське слово «religio» походить від «religare» і означає відновлення синкретичного зв'язку людини та довколишнього світу. Тому релігійність містить у собі як відповідне світобачення кожної людини, так і зумовлене ним ставлення до природи та до інших людей. Релігійна людина не лише вірить у Бога, а й віддає Йому шану у вигляді різних жертвоприношень: посту, обрядів, молитов, пісень і т. д.

Псалом, по-перше, є релігійним особливим оспівуванням та похвалою, а по-друге, інтимізованою розмовою з Богом, тому його змістом може бути прохання (молитва) або прославлення. Від самого свого виникнення псалми вирізнялися розмаїтою жанровою семантикою: хвалебні псалми, псалми-плачі, псалми царські, псалми вдячності та покаяння. Тому широкою є гама емоцій, явлених у псалмах: від радості до розпачу, від розважливої медитативності до екстатичного захвату.

Поставши у часопросторі юдейської історії та релігії, псалми значно трансформувалися у молитовній практиці християн. Символіка юдейського псалма (рослинна, тваринна тощо) отримала ширше тлумачення, а його мотиви та сюжети інтерпретуються на ґрунті національних історій і культур.

Дослідниця біблійних тем у творчості Т. Шевченка І. Бетко зауважує: «У духовному житті українського народу власне Псалтир з найдавніших часів відіграв виняткову роль. Як важлива складова християнської літургії, він належав до тих богонатхненних книг, з яких в Україні починалося знайомство з Біблією. Разом з тим вплив Псалтиря виходив далеко за релігійно-духовні межі, сягаючи найсокровенніших сфер народного побуту. Псалтир читали над померлим; з нього вчилися грамоти...»

Ідея переспіву «Давидових псалмів» належить

французькому протестантському релігійному реформатору Жану Кальвінові, засновнику кальвінізму (1509-1564), але перший вдалий переспів належить французькому поетові і перекладачу епохи Ренесансу Клеману Маро (1496-1544), великому противнику релігійного фанатизму, який боровся за свободу совісті й гідності особистості. В 1538 році він перекладає «Давидові псалми», яким судилося найдовше життя, адже вони ввійшли до протестантського молитовника як канонічні версії псалмів. Та Клеман Маро перекладає і переспівує тільки 50 зі 150 віршів. Перший повний переклад і переспів Давидових псалмів належить насліднику Жана Кальвіна, швейцарському реформатору Теодору Безі (1519-1605). Також в 1577 році великий польський поет і драматург Ян Кохановський (1530-1584) переклав на польськомову «Psalterz Dawidów» («Давидові псалми»), які мали велике значення у розвитку літературної польської мови і віршової техніки. За прикладом польського поета Симеон Полоцький (1629-1680) вперше в московській поезії переклав віршами «Псалтирь рифмотворная», яка 1680 р. була надрукована у Верхній друкарні, а в 1685 р. покладена на музику дяком Василем Титовим. Новизна літературного починання Симеона Полоцького оцінена представниками традиційної московської культурної свідомості як зазіхання на священність «богонатхненного» тексту. «Псалтирь рифмотворная», яку Ломоносов назвав серед інших книг «вратами своєї вченості», поклатала початок багатій традиції віршованих перекладів псалмів XVIII-XIX ст. Слідом за ним повні віршовані переклади виконали Василь Тредяковський і Олександр Сумароков, протягом XIX століття псалми з'явилися у перекладах Василя Жуковського, Федора Глінки, Миколи Язикова, Олексія Хомякова, Льва Мея, а на початку XX століття цьому жанру віддали данину Валерій Брюсов, В'ячеслав Іванов, Федір Сологуб та інші

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

автори російського символістського напрямку.

Серед всесвітньо відомих перекладів «Давидових псалмів», поруч «Psalterz Dawidów» Яна Кохановського та інших вищезгаданих перекладів-переспівів, знаходиться і «Псалтир Св. Пророка Давида» (1673 р.) молдавського Митрополита Дософтея, а також «Псалтир» або «Книга хвали Божої» (1871 р.) Пантелеймона Куліша.

Тарас Шевченко. **Визволення апостола Петра з темниці.**
1836. Папір, сепія, олівець

Дімітріє Баріле (1624-1693), відомий під ім'ям Дософтей, – молдавський Митрополит, політичний діяч, учений, поет і перекладач, який навчався при монастирі Трьох Ієрархів у Яссах, а пізніше вивчав гуманітарні науки та мови у Львівській братській школі, відновник книгодрукування в Молдові (очолюючи групу молдавських боярів, що прагнули зближення з Росією, брав участь у переговорах 1674 і 1684 років про перехід Молдавського князівства в російське підданство; у 1683-1684 роках проживав у місті Стрию, нині Україна; у 1686 році він переїхав до Польщі, де й залишився до кінця свого життя), читаючи польський переспів Яна Кохановського «Давидових псалмів», береться теж за повний переклад румунською мовою, який виходить з-під друку 1673 році в польському місті Унійов.

«Митрополит Дософтей був мудрою людиною, розмовляв грецькою, латинською, слов'янською та іншими мовами, мав глибокі знання, бо читав багато, і глибоко віруючим та богобоязливим був, благий, мов ягня, такої людини не було в той час у нашої державі», – писав молдавський літописець Йон Некулче (1672-1745).

У своїх переспівах «Давидових псалмів» всі автори шукали аналогій, які б найбільше відповідали їхньому ідеалу, ідеалу вільної, духовно-досконалої особистості, яка шукає гармонії із самим собою і навколишнім світом. Володимир Антофійчук, професор, доктор, завідувач кафедри української літератури Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, пише «... мотиви складного, а то і трагічного буття єврейського народу були цікавими для поетів з огляду на те, що вони сприймалися як своєрідні архетипи, які, так чи інакше, мають повтори в історії усієї земної спільноти. Водночас вони розглядали її як матеріал націо-творчого процесу і засіб пробудження національної історичної пам'яті. (...) Що стосується української літератури, то тут найпоказовішою видається творчість поета Тараса Шевченка, який сприймав псалтир, а з ним всю біблію, перед усім, як святе письмо, а по-друге, як геніальну пам'ятку світової культури»*.

Так, мотив вавилонського полону став ключовим у Псалмі 136-му, в переспіві Т. Шевченка, будучи ототожненим з поневоленням України:

*На ріках круг Вавилону
Під вербами, в полі
Сиділи ми і плакали
В далекій неволі.*

В оригінальному тексті Псалтиря це один із найдраматичніших псалмів, який, безсумнівно, впливав на почуття поета, котрий чекав визволення свого народу з-під ярма неволі. Мотив свободи народу стає лейтмотивом у творчості Шевченка, і в «Псалмах...» поет підкреслює його значення авторитетом біблійних прототекстів.

(Продовження на 10 стор.)

* Володимир Антофійчук, *Псалом у творчості Тараса Шевченка та Міхая Емінеску: компаративістичний аспект*, «Наш голос», № 214, квітень, 2012 р.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

«ДАВИДОВІ ПСАЛМИ» У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ТА МОЛДАВСЬКОГО МИТРОПОЛИТА ДОСОФТЕЯ

(Продовження з 9 стор.)

Звичайно, проблема свободи стосується також самого Т. Шевченка: у 136-му псалмі на тлі антитези воля-неволя йде мова про долю поневоленого митця, який не може творити в неволі:

*Якої ж ми заспіваєм?
На чужому полі
Не співають веселої
В далекій неволі.
І коли тебе забуду, Ієрусалиме,
Забвен буду, покинутий,
Рабом на чужині.*

Як і Тараса Шевченка, митрополита Дософтея з ранньої молодості цікавить доля свого народу, бо це ж його доля – доля вигнанця, доля того, який відчував, що переживе тугу за батьківщиною як екзистенційну травму, тому що майбутній митрополит мусів розлучитись з рідною Молдавією ще молодим, коли вчився у Львові, опісля змушений супроводжувати до Польщі Стефана Петричейка Воде (1673-1675 рр.), так він і помер на чужині, на довгому заслання в польському краю, де прожив свої останні роки (1686-1693). «Волаючи у пустелі» у тональності псалмиста Давида, страждання якого перетворюється в його страждання, в страждання людини, якій судилось наприкінці XVII ст. пережити занадто важкі випробування:

*Vai, că voia mi-i amară, (Ой, гірка моя воля,
Ce m-am streinat de țară, Бо відчужився я від краю,
Multă duc streinătate, Багато чужини несучи я,
Asuprit de strămbătate. Пригноблений кривдами.)*
(Псалом 119)

Мотиви заслання, суму за рідним краєм, самотності, боротьби за волю, за звільнення рідного краю знаходимо на кожному кроці у віршованих псалмах, вони, мов та відкрита рана, постійно підживлюють вірші реальним людським стражданням.

Другий рівень поновлення священного тексту Дософтеєвих Псалмів – це його перетворення

на сучасну авторів поезію із притаманною їй схильністю до конкретності, до великої кількості матеріальних деталей, зокрема візуального походження, відсутніх в оригінальному тексті. Посушлива, неродюча земля Юдеї, перетворюється на справжній рай молдавського села, де земля просто рясніє рослинністю. Наприклад, у 103 псалмі Дософтея трави буяють, скот випасається на м'яких зелених пасовиськах, зернини пшениці аж розпукаються, люди мають досить харчів, їм немає чого боятись лютої зими, вина теж мають, щоб розвеселити свої душі, і олії, щоб мастити волосся, і хліба, щоб не втратити сил і т.д.

Ці дві оригінальні поетичні території, автобіографія і безмежна конкретизація перетворюють Дософтеєві псалми в монумент барокового багатства, яким любуємось і по сьогоднішній день.

Румунські дослідники дійшли висновку, що літературний вплив польського поета Яна Кохановського на Дософтея зовсім незначний. Псалтир Кохановського коротший і дотримується тексту Вульґати, латинського перекладу Біблії IV століття, здійсненого святим Ієронімом зі Стридону. Кохановський не виходить з теологічного сенсу псалмів, а про імпровізацію не може бути і мови. Дософтей не дотримується точності, акуратності «Давидових псалмів», наприклад, другий псалом у Дософтея налічує 54 рядки, на відміну від польського варіанту, який має тільки 36, третій псалом має 34 рядки в Дософтея, і тільки 20 в Кохановського, а дев'ятий у Дософтея має 120, а в Кохановського тільки 84.

У Шевченка ідея переспіву псалмів виникла восени 1845 р., коли він уважно перечитував Біблію. Псалтир поет знав добре ще з дитинства, бо за традицією, що сягає часів Давньої Русі, навчався через ці тексти грамоти. З багатьох причин «Давидові псалми» постали визначною подією не лише у творчості митця, а й в українській літературі й культурі загалом. За своїм задумом і його художнім утіленням цикл виступає одним із найвіртуозніших творів Шевченка у десяти ретельно відібраних псалмах (1, 12, 43, 52, 53, 81, 92, 132, 136 і 149 за церковнослов'янською нумерацією). У наступні роки, особливо після заслання, Шевченко вже неодноразово звертався

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

до переосмислення біблійних мотивів, зокрема і псалтирних. Наприклад, 1859 р. він написав «Подражаніє 11 псалму», яке, готуючи «Давидові псалми» до друку (1860 р.), залишив, однак, поза циклом.

Відома румунська україністка М. Ласло-Куцок та ін. дослідники наголошують на тому, що «Давидові псалми» в першу чергу виявляють релігійність поета, який знайшов у «Давидових псалмах» надійну моральну опору, вироблену систему етичних координат людського буття, в якій усіляке зло – звичайно, і суспільне – розглядається як гріховний відступ від Божої правди.

На погляд Ірини Даниленко, Шевченкові «Давидові псалми» – визначний крок в утвердженні української поетичної традиції в контексті національної поезії, що має спільну загально-християнську пам'ять поетичного засвоєння та актуалізації старозавітного минулого. Завдяки саме Шевченкові в український літературний дискурс уперше був уведений «високий» жанр віршованого переспіву псалмів, що поет зробив глибоко органічно. Недарма П. Куліш, високо оцінюючи цей Шевченків цикл, написав у листі до М. Костомарова від 27 червня 1846 р.: «Вы говорите, что можно писать на этом языке только мужицкие повести. Но у вас перед глазами Шевченко, который выражает на этом языке и псалмы Давида, и чувства, достойные уст самого высшего общества».

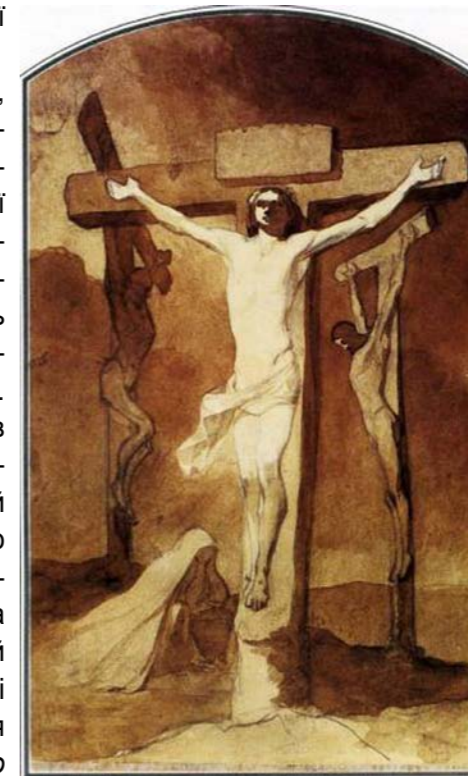
Саме таким визначним кроком виявились і Дософтеєві «Давидові псалми» в румунській літературі. Дивопоява Дософтея як повністю сформованого поета та поява його «Давидових псалмів» в той час, коли румунська поезія ще не існувала як така, набирає пропорцій феномену, якого неможливо пояснити. Румунська поезія відкривається саме цим абсолютним шедевром, віршованими псалмами молдавського митрополита, просто важко уявити

існування в другій половині XVII ст. такого твору, який продовжує дивувати всіх його дослідників.

Якщо на основі Шевченкових «Псалмів» були здійснені віршовані псаломні переспіви П. Гулака-Артемівського, М. Максимовича, В. Александрова, О. Федьковича, С. Руданського, Я. Щоголева, П. Куліша, П. Грабовського, І. Франка, Олени Пчілки, Лесі Українки, П. Карманського, Олександра Олеса, А. Кримського, Є. Маланюка та ін., Дософтей, на превеликий жаль, не залишив наслідників, які б продовжили переспіви псалмів.

У Тараса Шевченка художній простір «Давидових псалмів» вирізняється на тлі першоджерела промовистою тенденційністю. Наявність двох головних опозицій – «свій праведний і свій нечестивий» та «знедолений свій» і «сильний чужий» (або «ворог») – відповідають провідній ідеї твору – ідеї політичної незалежності народу та суспільної злагоди на основі єдності національних інтересів і моральної досконалості (дотримання Божого закону) – що послідовно реалізується в циклі на всіх його поетико-семантичних рівнях, виявляючись в особливостях композиції.

(Продовження в наступному числі)

Тарас Шевченко. *Розп'яття* 1850. Ескіз. Папір, сепія

Використані матеріали:

1. Н.В. Науменко, *Поетика псалмоспіву у творчості Петра Гулака-Артемівського*, Національний університет харчових технологій, м. Київ.
2. Ірина Даниленко, *Давидова Арфа й Тарасова Кобза: про «Давидові Псалми» Т.Г. Шевченка*, Слово і час, 2014.
3. *Святе письмо старого та нового Заівту*, Українське Біблійне Товариство, 1992.
4. Mitropolitul Dosoftei, *Forumul Creștin Ortodox*.
5. Nicu Gane, *Dosoftei, Psaltirea în versuri*, București, 2009.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Замфір К. АРБОРЕ

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

(Уривок з книги «Україна і Румунія», 1916 р.)

Ніна Арборе. Портрет батька

Замфір Арборе-Раллі – один з послідовників К.Доброджану-Гері, який народився у Чернівцях (14.XI.1848 – 5.VI.1933), навчався у петербурзькій Мадико-хірургічній академії. За участь у студентському русі був ув'язнений у Петропавловській фортеці, 1871 р. висланий до Кишинєва. 1879 р. емігрував у Румунію, де спричинився до переправлення через Румунію в Росію примірників женецького видання (1878 р.) «Кобзаря» Тараса Шевченка, писав про нього у своїх книжках «În exil» («На заслання», Крайова, 1896) та «Ukraina și România» («Україна і Румунія», Бухарест, 1916), з яких румунські читачі мали змогу ознайомитися з новими сторонами мистецько-громадської постаті Шевченка, як доповнення до тих, що наявні у статтях К.Доброджану-Гері. Замфіру Арборе належить перший переклад «Заповіту» Шевченка на румунську мову. Для достовірного ознайомлення літературознавців з початками рецепції Шевченка у Румунії наводимо твір Шевченка і румунський переклад Замфіра Арборе.

Іван РЕБОШАПКА

[...] Незважаючи на всі історичні перешкоди, література цього великого народу дала людству багато пам'яток незаперечної цінності. Література у Східній Європі зародилася з появою християнства, яке було введено у Києві наприкінці X століття. Святе письмо, набагато раніше перекладене на болгарську мову, доставили сюди проповідники. Перша відома у Києві книга була написана невідомою народною мовою – церковнослов'янською, яка перешкоджала використуванню національного ідіома у літературі. Незважаючи на це, з XI століття у Києві, потім у Волині, Галичі та Чернігові почали з'являтися *Літописи*. Форми національної мови починають з'являтися у церковній мові, постійно перериваючи релігійну та догматичну оповіді розповідями про воєнні факти, діалогами, відступами, прислів'ями, навіть віршами. Так був написаний *Волинсько-Галицький літопис*. Відомий професор Москви п. Соловйов (*Історія Росії*, т. III, стор. 151) так відрізняє цей літопис від інших: «розповідь південного літописця відрізняється від новгородського літопису багатьма деталями, мальовничим стилем, жвавістю, своїм художнім характером, я б сказав. *Волинський літопис* особливо відзначається своєю поетичною формою. У ньому не можна не вбачати вплив південної природи і характеру цього відмінного народу (підкр. автора). Тоді як розповідь літописця Суздаля (перший центр майбутнього принципату Москви) суха, велемовна і не художня, як південна розповідь.

Соловйов уважає, що *Літопис Нестора і Пісня Ігоря* – це твори давньої України. Ці твори становлять початок літератури України, і вони мали безпосередній вплив на Північно-Східну Росію.

На настільки солідно становленій основі українська література поступово стала спроможною дати в XIX столітті плеяду першорядних письменників, як Котляревський, Гоголь-батько, Гулак-Артемівський, Цертелєв, Бодянянський і ін., нарешті – Тарас Шевченко, видатний поет України, який народився 1814 р. і помер 1861.

Великий український поет Шевченко був народним поетом у справжньому смислі цього слова. Він народився рабом поміщика Київської губернії, залишився сиротою без батька і мами у ранньому дитинстві, перетерпів усі рабські приниження і страждання: був слугою, козачком, чабаном; запримітивши, що він має велику здатність до малярства, і зміркувавши, що якби раб став би талановитим художником, він приносив би йому великий грошовий прибуток, власник Шевченка послав його до Петербурга навчатись малярства.

У Петербурзі (чи Петрограді, як назвав його перший цар із сім'ї Голштейн-Гортоп) Шевченко познайомився з плеядою молодих художників, учнів Академії красних мистецтв, і нарешті його було представлено славному тогочасному російському художникові Брюллову, який при допомозі російського поета Жуковського зібрав суму в 2.500 карбованців, якою великого українського

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

поета було викуплено з рабства (підкр. автора).

Шевченко закінчив студії в Академії красних мистецтв, і 1840 р. появився перший том його віршів під назвою *Кобзар*.

Біля 1845 р. Шевченка визнано поетом великої цінності. Він оселився у Києві, де став другом російського історика Костомарова і відомого публіциста-етнографа Куліша. Відіграний на цих двох мужів науки вплив, його необмежена любов (підкр. автора) до народу і непримиренна свята ненависть (підкр. автора) проти царизму і Царської Росії викликали, бо повинні були б викликати революцію в їхніх душах.

Отож Костомаров разом з Шевченком замислили заснувати таємне панслов'янське товариство. Це товариство було названо *Кирило-Мефодіївським братством*; воно мало таку мету:

«Емансипація українського народу з рабства, поширення освіти серед українських селян, національне пробудження українського народу».

Замислений у Києві панслов'янський союз не має жодної подібності з московським панславізмом.

У виробленій ними програмі братства Костомаров і Шевченко не визнавали візантійську нетолерантність у релігійній сфері, не визнавали гегемонію одного народу над іншими, яка фігурує основою у панслов'янській московській програмі.

Гуманний панславизм Шевченка повністю виражений у його поемі *Ян Гус*, присвяченій Шафарикові.

Певна річ, друзі Шевченка невдовзі стали жертвами деспотичного режиму Росії. 1847 року їх було викрито шпіоном поліції Юзефовичем, як членів таємного товариства.

Цар Микола I наказав відправити їх на заслання. Поета Шевченка включено рядовим солдатом у батальйон, що був гарнізоном невеличкої кріпості вглибі Катеринодарської губернії. Згідно з одіозним наказом царя, *Тарас Шевченко не мав права ні писати, ні малювати* (підкр. автора).

Наказ царя Миколи I – це заподіяний злочин проти людської культури, проти всього українського народу.

Дев'ять років Шевченко не міг писати, будучи під пильним наглядом катів царя, вірних виконавців його дикого наказу.

Амністійований 1857 р., поет хворим повернувся із заслання і знову оселився улюбимій його Україні, де написав ряд чудових поезій.

На присмертному ліжку Шевченко залишив українському народові слідуючий наказ:

Заповіт

Як умру, то поховайте мене на могилі
Серед степу широкого
На Україні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу... отойді я
І лани і гори –
Все покину, і полину
До самого Бога
Молитися... а до того
Я не знаю Бога.

(Poruncă)

De-oi muri – pe o movilă
Naltă să mă culce
În câmpia cea întinsă
În Ukraina dulce
Ca să văd întinse lanuri
Dnprul furtunatic
Și s-aud abrupte maluri
Văjiind sălbatec
Ca să ducă din Ukraina
Pe albastre unde
Vrăjmășescul sânge, care
Peste tot pătrunde.
Părăsi-voi munți și lanuri,
Mi-oi lua avântul
Cu o lină înălțare
Pân' la Domnul Sfântul.
Vremea 'n rugă să vă treceți
Voi, și'n, umilire
Mie până atunci nu-mi pasă
De Dumnezeire!
Ridicați-vă și rupeți
Lanțurile toate
Și stropiți cu sânge mârșav
Scumpa libertate.
Iar pe urmă'n ginta mare
Liberă înaltă
Să mă pomeniți cu-o vorbă
Blândă și curată).

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.
І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

Гонена по-звірячому, брутально переслідувана, культура українського народу знайшла собі притулок в Австрії, де завдяки конституційному режимові австрійської імперії могла розвиватися, розквітати, врятувавши від знищення чудового скарбу *душевених якостей* (підкр. автора) народу, щедро обдарованого Богом.

Східна Галичина стала П'ємонтою України, поневоленої москалями.

Заперечувати цьому народові право на свободу (підкр. автора), освіту і цивілізацію, заперечувати навіть існування понад тридцятимільйонного народу – це просто розумова аберация, що завдячується сповненій реакційного смороду атмосфері, яка охопила так званий наш культурний прошарок, покорений азіатським абсолютизмом московського царизму.

З румунської переклав
Іван Ребошапка

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Григорій КЛОЧЕК, доктор філологічних наук, професор Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

КАСТИНГ МАРІЇ ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ

(До питання про художню енергію поезії Тараса Шевченка)

Одного літнього дня 1882 року Микола Садовський зустрів на Єлисаветградському залізничному вокзалі Марію Хлистову, дружину полковника, командира Свеаборгської фортеці, що у Фінляндії. Знав її ще із часів своєї офіцерської служби в Бендерах, що в Бессарабії. Доводилося брати з нею участь в аматорських виставах, а то й просто співати дуетом українські пісні на різних вечорах та прийомах. Тоді всі зачаровувалися цією красивою парою – молодим, артистично обдарованим офіцером-красенем та юною дружиною тоді ще капітана Хлистова, наділеною здатністю якогось магічного артистичного впливу на всіх, хто бачив її на тих аматорських виставах.

Про свою давню знайому Микола Садовський згадав, коли почув від Марка Кропивницького про його намір створити українську професійну трупу. Той скаржився, що не вистачає виконавців жіночих ролей. Микола Садовський пропонує запросити свою давню знайому. Надсилає телеграми до Свеаборга з проханням приїхати. Марія відпрошується у чоловіка, нагадуючи йому, що він, одружуючись на ній, закоханий у театр 18-річній дочці поміщика Асадовського із села Заньки, обіцяв повне сприяння у задоволенні її прагнень виходити на сцену.

Зустрівши свою давню знайому, Микола зразу ж відвозить її на бричці до будинку Марка Кропивницького. Не давши Марії навіть відпочити з дороги, з метою переконатися в акторських здібностях цієї панянки, Марко Лукич влаштовує їй своєрідний кастинг. Попросив пройти з уявним коромислом (мала ж грати Наталку Полтавку), зімітувати роботу за прялкою, зіграти на фортепіано... З усіма цими завданнями майбутня акторка справляється добре. Але у неї, перевтомленою далекою дорогою, поступово наростало роздратування – мовляв, скільки ж можна... Навіть не дали відпочити, привести себе в порядок. Та все ж вона, тамуючи роздратування, терпляче виконує усі забаганки Марка Лукича – демонструє своє уміння носити воду у відрах на коромислі, працювати за прялкою, грати на фортепіано...

Історія з кастингом, який влаштував Марко Кропивницький майбутній артистці, реальна – вона взята з мемуарної літератури. Драматург Іван

Рябокляч відтворив її у своїй п'єсі «Марія Заньковецька», вистава за якою була поставлена Львівським драматичним театром імені Марії Заньковецької. Спектакль став знаменитим – за 22 роки його ставили більше 600 разів. Той, хто побував на ньому, може пригадати цей епізод. Але навряд чи хтось запам'ятав один момент у грі Лариси Кадирової, яка виконувала роль Марії Заньковецької. Йдеться усього-на-всього про один із акторських прийомів, з допомогою яких артистка створювала психологічний образ своєї знаменитої героїні.

Пригляньмося уважніше до цього прийому. Марко Кропивницький був невгамовним у своєму прагненні перевірити акторські здібності цієї панянки. Він не звертав увагу на її роздратування. Видно, що у Марії вривався терпець – скільки ж можна! І коли Марко Лукич дає їй наступне завдання («Ось, прочитайте, будь ласка, ще цей вірш», – говорить він, розкриваючи томик Тараса Шевченка), то Марія Заньковецька (Лариса Кадирова) починає читати з роздратованою інтонацією:

*Минають дні, минають ночі,
Минає літо. Шелестить
Пожовкле листя...*

Але тут – увага! – Лариса Кадирова вдається до прийому, який накладає суттєвий штрих на творений нею образ Марії Заньковецької. Після перших роздратовано і через те у швидкому темпі прочитаних слів, вона раптом змінила тональність і всі наступні рядки почала декламувати з такою декламаційною виразністю, з якою це може робити лише геніально обдарована артистка:

*... гаснуть очі,
Заснули думи, серце спить,
І все заснуло, і не знаю,
Чи вже живу, чи доживаю,
Чи так по світу волочусь,
Бо вже не плачу й не сміюсь...*

Акторка зіграла раптове зачарування своєї героїні шевченковою поезією. Таким чином продемонструвала надзвичайну чутливість до справжньої поезії – лише торкнувшись шевченкового слова, пройнялася його енергетичністю.

До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка

Чи не найголовнішим виміром мистецького таланту є його здатність відчувати красу. У даному випадку Марія Заньковецька (Лариса Кадирова) вмент, з першого дотику, з якоюсь вродженою чутливістю відчула магічну красу Шевченкового слова – і пройнялася нею...

Через 30 років Марія Заньковецька знову декламуватиме поезію Тараса Шевченка. Станеться це у березні 1912 року у Петербурзі. Ось як ця подія буде описана у щотижневому журналі «Огоньок» (1912, від 17-30 березня): «Малоросійський вечір» зібрав українську громаду у Спорт-Палаці. «У просторому приміщенні важко було пересуватися. Парубки й дівчата в барвистому українському вбранні чергувалися із студентськими тужурками та скромними кофтинами курсисток. Найпривабливішим номером вечора була участь відомої малоросійської артистки пані Заньковецької. Коли Заньковецька сказала, що не в змозі більше виходити на виклики, її посадили в крісло й винесли на естраду на руках. На артистку посипаєся дощ квітів, публіка кинулася до естради; всі підвелися, овації злилися в один суцільний гул».

Наводимо ці факти як приклад ідеального сприймання художньої енергії поезії Шевченка і, водночас, її ідеального трансформування іншим. Причому, це трансформування є інтерпретуючим. Воно ідеальне, а значить, і точне.

Ми, літературознавці теж є трансформаторами / інтерпретаторами. Трансформуємо іншим, інтерпретуємо для інших. Але робимо це по-своєму, бо нам не треба заряджати своїх читачів енергією Шевченкового слова, як це робила, скажімо, Марія Заньковецька. У нас інше завдання, а саме – пояснити своєму читачу і смисли, і красу поезії Шевченка, маючи при цьому надію, що наші зусилля допоможуть йому самостійно відкривати для себе глибину Шевченкових смислів і таким способом заряджатися художньою енергією його поетичного слова. Розкриваючи секрети художньої логічності його текстів, ми наближаємо читача до нашого національного генія. І це потрібна робота, бо, як відзначав Євген Маланюк, «між генієм і сучасністю завше колізія. Геній дає всього себе, але сучасність бере від нього те, що вона здужає взяти. Це стосується як окремих людей, так і поколінь, як

суспільства, так і певної доби, її прагнень, її духу»*.

Не будемо зараз торкатися питання, наскільки сучасне покоління здатне досягнути всю глибину Шевченкових смислів і пройнятися красою його слова його – це окрема проблема, до речі, дуже складна й фактично не поставлена й, відповідно, не вивчена.

А зараз уважніше приглянемося до тексту поезії «Минають дні, минають ночі...», яка за версією Лариси Кадирової умент «зарядила» Марію Заньковецьку своєю естетичною енергією. Маємо надію, що уважний та неспішний його аналіз допоможе зробити певні (зрозуміло, що далеко не вичерпні) висновки щодо функції емоційного інтелекту у творенні його художньої енергії.

Художня магічність поезії Шевченка, її естетична потужність, мала б стати окремою проблемою у науковій шевченкології. Щоправда, методологічні та методичні підходи до неї вироблені ще дуже слабо. Вони, ті підходи, буквально захарашені залишками методологічних конструкцій, які створювалися для взяття фортеці під назвою «Краса», тобто полонити з метою розгадати її таємниці. Ось і валяються біля підніжжя цієї фортеці заржавілі «механізми» покинутих методологічних доктрин як давніх (поетики описові, шкільні, нормативні), так і модерних (напр., структуралістська поетика). Дехто

ще пробує ними скористатися, вишукує чинники в так званій «матеріальній естетиці» (М. Бахтін) – тобто в ритміці, сонориці, римі, у композиціях, «структурах». Звичайно ж, такі дослідження мають свій сенс. Ніхто не заперечує естетичну впливовість ритму, який, скажімо, в поезії «Минають дні, минають ночі...» наділений якоюсь особливою здатністю – це відчула Лариса Кадирова, конструюючи образ Марії Заньковецької.

Проте до виражальної сутності самого слова, до його «внутрішньої форми» (О. Потебня), котра є головним чинником художнього образу, а від того і головним джерелом естетичного впливу, добиратися дуже складно. Тому й валяються біля підніжжя фортеці під назвою «Краса» заржавілі остови покинутих методологічних «механізмів».

(Продовження в наступному числі)

* Євген Маланюк, Книга спостережень. Статті про літературу. К.: Дніпро, 1997, с. 115

Марія Заньковецька

Лідія КОВАЛЕЦЬ.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ТВОРЧІСТЬ ЯК ЗВІЛЬНЕННЯ: роман Михайла Михайлюка «Не вір крику нічного птаха»

Роман, про який ітиметься, побачив світ іще в 1981 році в Румунії у столичному видавництві «Критеріон». Гадаю, він не пройшов повз увагу ані друзів М. Михайлюка – його колег по перу, ані загалом українськомовної громади сусідньої країни; вдумливе прочитання твору, скажімо, Іваном Негрюком, поетом, випускником Чернівецького університету, засвідчує той екземпляр книжки, з яким пощастило працювати й мені вже в часі нинішньому. Власне, враження, що звідалось недавно від так само запізнитого відкриття Михайлюкових віршованих казок, доповнилося глибшою, масштабнішою і, зізнаюсь, радісною емоцією: що українська література Румунії цілком самодостатня, адже найкрупніші літературні досягнення того чи іншого народу пов'язуються таки з великою прозою.

Твір М. Михайлюка і містким обсягом, і складною будовою, широкою охопленістю життєвих подій цілком уписується в авторську дефініцію жанру, та й часові параметри уваги письменника широкі – майже три десятиліття, хоча й вони розпросторюються, дарма що подані сконденсовано, зумовлені потребою головного героя – письменника і журналіста Михайла Дорунди – перед прийняттям на роботу написати автобіографію – «на білих сторінках стандартного бланка «законспектувати» своє життя». Але не тільки зовнішні чинники провокують мемуарну тональність більшої частини роману, спогадування є давно назрілою внутрішньою потребою чоловіка «скинути з себе цілі роки і все пов'язане з ними чи хоч навчитися не відчувати їхнього тягаря». Звільнення через сповідь (сповідь людям, які здатні зрозуміти, – давній і найтривкіший юнацькій любові Михайла – Ванді, другові-художнику Тоні) не може бути абсолютним, однак воно дає закономірну полегкість, відчуття – «як після маминої купелі в дитинстві». Головне, що назовні вивертаються цілі пласти важливого соціально-психологічного матеріалу, співвіднесеного з долею конкретних осіб і широкої людності, навіть усім попереднім ходом історії – і водночас матеріалу індивідуалізованого,

примітного тими неповторними рисочками, які завше робили людей цікавими одне одному.

Основна увага автора закономірно концентрується на життєписі Дорунди, вибраних моментах із життя його рідні, односельців, притому інфантильні враження у цьому своєрідному альбомі картин домінують. Дорунда народився на самому початку Другої світової війни, і війна по суті визначила його долю, позначившись на душі, наклавши відбиток на найтонших коливаннях нервів. «Дитяча пам'ять найгостріша, душа найвразливіша», – справедливо каже М. Михайлюк. Але якби ж то йшлося лише про самого Дорунду. Його тато ходив з кулею в нозі ще з Першої світової, зазнав полону, семирічних блукань опісля, своїми підшвами він так і не звів опісля тепла землі. У час війни малий хлопчина вперше навчався смерті – повішаного на гуцанці чужого чоловіка, названого в селі «шпіоном», а потім смерть іншого невідомого, який прибував у їхнє село («худий і страшний, мов з хреста знятий. На ньому тепліпалася дрантєва шинель, з-під вояцької шапки вибивалося мертвим клоччям волосся»), та село відштовхнуло і його, закидавши камінням. Тож чи не від цієї жорстокості простих людей новий прибулець повісився на зашморгу від церковного дзвона. Своім камінчиком тоді влучив у груди нещасного і малий Михайло Дорунда, тим самим прирікши себе на довічні гризоти совісті. Подібно до того, як у життя батька увійшло виготовлення надмогильних хрестів, так у синове життя увійшли неосяжна душевна тривога, цвинтар, крик нічного птаха як провісник чийогось кінця, почування своєї вини за нещастя інших, а затим внутрішня потреба сповіді.

Колізії душевного буття свого героя М. Михайлюк подає у доволі різні способи – через довірливі освідчення найближчим друзям, лікарєві-психологу, через писання самого Дорунди, його внутрішні монологи, хоч останні, звернені до самого себе, виглядають іноді трохи штучно, і це справедливо відзначено Негрюковим олівцем на берегах окремих сторінок. Але важливо, з нашого

погляду, інше – те, що відвертість, щирість героя не напускна, і він спробується іти на прох з часом та обставинами, дарма що в таких поєдинках доводиться і втрачати. Так, заступившись за тата в нелегкі часи колективізації, Дорунда був виключений з університету, що на два роки позбавило хлопця, якому пророкували блискучу філологічну кар'єру, можливості навчатись. Твори ж молодого автора були розкритиковані, бо від них, мовляв, віяло «суцільною старосвітщиною, персонажі – божевільні і п'яниці». М. Михайлюк «умонтовує» одну таку річ свого героя – «Вічна пам'ять», і читач здобуває можливість самому спростувати закиди, пізнавши хвилюючі народні типи, зокрема Михалька з його ніби й збаламученим розумом, але яким чистим серцем, невинною дитячою посмішкою на устах, трагічним пізнім коханням до Їхтімії, виписаним сильно й делікатно.

Не приховує автор від читацького ока й подій особистого життя самого Дорунди, бо вони теж сприяють розкриттю характеру героя, демонструють дивовижний магнетизм його натури. Михайло – це не Родіон, перший чоловік Ванди «зі своїм регламентуванням всього: ніч для кохання, неділя для уїкенду, чемодан для відпустки», і тим більше не занадто пильний «до розтлінного буржуазного мистецтва» голова літстудії, для якого все одно, чи «рицар революції», чи «лицар», «закалявся» чи «гартувався». Це швидше відкритий душею художник Тоні, бо тільки творчі натури спроможні розуміти таких, як Дорунда, лише до таких тягнувся він сам («Інга сиділа на вересневій березі моря і тулила до вуха райдужну мушлю. ...Слухала у самозабутті, всім еством, мову далеких світів і була схожа на жрицю племені, яке поклоняється морю»).

М. Михайлюк уміє кількома штрихами малювати образи (однокласниця, яку безнадійно любив у дитинстві і якій дарував яблука, так нагадувала зображену на старій бабиній іконі Богоматір), він уміє «закручувати» пружину оповіді і навіть надавати їй детективної стрімкості. Водночас

його манера тяжіє до лірично-філософських узагальнень, спробується через них, а також через поведінку героїв, їхні роздуми виповідати суто індивідуальне й разом уселюдське розуміння щастя й нещастя, органічної переплетеності життя і смерті, кровної спорідненості людини з родом і народом, особливого буття непересічної творчої індивідуальності. На авторський задум блискуче

працюють численні, до кожного з розділів, мотто, взяті з української та світової літератури, на те ж працює підтекст, що відкривається за словесною оболонкою роману якимись грандіозними смисловими масивами, які й не дозволяють сприймати створену художню реальність відсторонено, як легке читиво, а спонукають до одвітної муки і свого морального вивищення. Наведу хоч би один фрагмент, здатен проілюструвати оригінальність манери автора та особливості його світовідчуття: «Страшно дивитися, як на ногах вмирає дерево. Коріння ще гонить соки і на початку конання вони доходять до самого вершка, до останньої гілки. Та з кожним днем все важче стає пробивати дорогу крізь вмираючі клітини стовбура. Древа не вмирають, як люди.

Кам'яні хрести, яких Михайлів батько так багато понаставлявав у головах покійних, вгрузли в землю, деякі по самі плечі – здається, що і вони вмирають у довгих муках. Посудомлене коріння старих яблунь, оголене запаленими гробами, схоже на людські жили, на жили батькових рук. В них ледве тримається життя, готове щомиті вирватися смутком-птахом, як з татового тіла».

Не вірити крикові нічного птаха означає, за М. Михайлюком, перемогти себе, навчитися відпустити минуле, яким би значущим воно не було, і, засвоївши його уроки, давши одвіт перед рідними стежками й дорогами, живими й мертвими людьми, навчитися йти вперед, звідуючи од життя не лише втому, але й радість та втіху. Творчість, отже, на правду може бути звільненням; переживаючи звільнення Дорунди, ми кожен переживаємо звільнення своє, завдячуючи літературі такою її унікальною спроможністю.

Анна-Аліна ГРИЖАК

НА ПАМ'ЯТЬ ПРО МИХАЙЛА НЕБИЛЯКА

*«Слухаю. Хтось кличе.
Не розумію нічого.
Навкруги тиша і ніч...
Чую, хтось кличе, й не бачу нікого!
Хтось б'є в моє вікно, в моє серце».*

17 лютого ц. р. минуло 11 років, відколи талановитий поет, письменник та викладач Михайло Небиляк відійшов у вічність. Залишив нам, його улюбленим читачам, дві збірки поезій «Криниці моїх очей» та «Неспокій весни» і два романи «Лорана» та «Любов до ближнього». На перший погляд, це невелика спадщина, але її вартість не можна оцінити. Завдяки його поезії та романам Михайло Небиляк живе в душі тих, хто любить і оцінює його творчість. Геній української літератури Тарас Шевченко у вірші «Заповіт» написав: *«І мене... / Не забудьте пом'янути/ Незлим тихим словом»*. Так, гадаю, не треба забути жодного з наших письменників, а споминати їх, читаючи їхні твори.

Поезія Михайла Небиляка близька будь-якому читачу, яка рішуче пориває з ідилічним баченням дійсності, рожевістю настрою, душевною декларативністю, це поезія самопізнання і пізнання світу через болючі запитання, намагання проникнути в глибину, суть існування, явищ і речей, тривожного переживання за всіх і за все. Михайло Небиляк віддає перевагу сентиментально-романтичній традиції. Тематика поезій Михайла Небиляка різноманітна, вона охоплює як теми життя селян, робітників, так і теми любові, війни, природи. Природа рідного краю та селяни стали джерелом, з якого поет черпав свої ідеї. Ліричний герой поезії М. Небиляка – це самотній блукаючий подорожній, який вирушає в подорож заради пізнання:

*Подорожній німий,
подорожній глухий,*

*подорожній сліпий,
розкажи мені казку
з крилатими кінями, з мавками,
з тополями, що біля дороги росли.*

Подорожній – це сам поет, який прагне пізнати світ, наблизитися до своїх читачів, аби пережити разом з ними труднощі та їхні турботи. Поет любить свого ближнього і для нього він здатний зробити будь-що. В багатьох віршах він засуджує війну і підтверджує прагнення людей до миру: «Миру бажають народи / і щастя, / любові, / спокою».

Поет є носієм слова народу, його бажання!

В обидвох збірках поезій Михайла Небиляка можна зустріти патріотичні поезії, як, наприклад, «Руки наші – наше майбутнє», де поет величає людей-трудівників та підбадьорює їх любити землю і працювати на ній: «Любіте, люди, трактор і сівалку, / любіть коня і землю цю...»

Ідеальна любов для поета – це лише мрія. Вірші на тему любові майже всі описують розлуку, несповнені почуття, далекі зустрічі, відстань, яка розділяє закоханих. Як і в усіх романтиків, в поезії Небиляка кохана особа, тобто жінка, не має якихось конкретних рис, вона представлена вимріяним образом:

*Прощай, кохана, і прошу –
Ти знай: не забуду я наше кохання,
можливо, й повернусь, хто знає, колись...
Ось поїзд рушає. Чорний, мов ночі осінні.*

Михайлові Небиляку належить велика роль у розвитку української літератури Румунії, тому що він писав в період, коли слово не було вповні вільним, коли за всім, що писалося і говорилося, пильно слідувала система.

Михайло НЕБИЛЯК

***

Тут – тиша мого народження,
тут – сонце моїх тополь,
тут – зорі моєї далечі!
Біля кореня
палаючого сну,
падучи, я встаю із твердої зелені...
Вранці пробуджуюсь
Від ніжності голосу твого
Й тоді,
Шукаючи все, що не вмирає,
Біжать промені моїх доріг...

Тут розп'яття твоїх мрій,
а я, в зелені моїх слів –
вічний крик тиші!..
І коли вранці народжується сонце,
я, біля кореня першої тополі, –
початок першого дня!..

КЛИЧ У ПОЛІТ

Неси мене туди, де б міг любити.

Посію моє тіло в неорану землю
і родити буду в кожній гілці,
і в кожному листку.
Буду грати на флюярі
на весіллі кожного із вівчарів.

Неси мене туди, де б міг любити...

Змішаю дерева із тілом моїм
і посаджу ріки у душу мою,
і кожній черепці про тебе згадаю
у водах, якими ти пливла.

Неси мене туди, де б міг любити...

Годуватиму райдугу тілом моїм,
і в кожній сльозі буду просити воду,
караючись у попелі кожного листка
за спрагу кожної з гілок.

Неси мене туди, де б міг любити.

В ІМ'Я МОЄ І ТВОЄ ПОДОРОЖНІЙ...

Сплять олені на променях світла
вмираючої думки,
трава стає полум'ям,
що згасає поволі...

Вечір встромляє копита в озера,
падучи із стогнанням залізним,
і смола застигає у соснах...

Я хочу жмуток світла,
але люди кричать до зір...

Якийсь чоловік приніс мені
жменю днів,
тримаючи в руці згашену свічку.

В ім'я Моє і твоє, Подорожній,
хай стануть крильми наші кістки,
хай сон стане із предків
закованих землею.

В ім'я Моє і твоє, Подорожній!

КРИНИЦЯ

Лишіть мене, хай п'ю води з криниці...
Я буду пити соки ясних мрій,
тут вічно свіжість й вічно спрагли птиці
купають свою дику спрагу в ній.

В очах її завжди ліси сміються,
і вічно хвилі шелест свій несуть
в чужі серця, де спрага й стогін б'ються, –
у цій криниці сили всі пливуть.

Лишіть мене, води хай я нап'юся,
хай втоплю спрагу в хвилях чар жарких,
хоч потім болем суму злого вп'юся,
в очах твоїх й думках моїх шумних.

Лишіть мене, хай п'ю води з криниці...
Любов в краплинах вічно спить тверда,
тут вічно свіжість й вічно спрагли птиці,
тут дівчина приходить молода.

Михайло ВОЛОЩУК**БЕЗДУМНІ РОСИ**

Бездумні роси на траві високій
Черпають з сонця промені ясні,
До них прискорюю я свої кроки,
Бо в них я бачу небеса святі.

Завжди вони, як Божий дар леліють,
Про них я гарні пісні написав,
Вони в моїй душі натхнення сіють,
Від того дня, як в травах їх пізнав.

Я ПРАГНУ СВІТЛА

Я прагну світла й радості водно,
Я тьми ніде й ніколи не шукаю,
Бо світло Боже – це моє майно,
Яке не має ні межі, ні краю.

Зі світлом дружу, чую силу з ним,
Без нього хтозна-де б я зупинився,
З ним чуюсь, як з Ісусом херувим,
Бо в ньому для любові народився.

Я ТАК ВИСОКО

Літа мене так високо підняли,
Що ти навряд до мене долетиш,
Тут вже зима і заметілі шквали,
Чи ти мене крізь них уздриш.

Може, колись зустрінемося, хто знає,
На якісь зірці теплій, осяйній,
Так, як колись ми на землі стрічались,
Коли були ще дуже молоді.

ОДИН

Один вихожу на дорогу,
Один стежиною іду,
Один несучу в душі тривогу,
Один несучу свою біду.

Один любові ще шукаю,
Один несучу всі тягарі,
Один ще на путі палаю,
Один... без усмішки її.

СИНІ ОЧІ

Любив я змалку сині очі,
В них бачив щедрі небеса,
В них бачив світлі дні, не ночі,
В них бачив лише чудеса...

А де ж вони тепер? Не знаю.
Хто любить їхню красоту?
Цього, мабуть, не відгадаю,
Хоч через це нераз зітхну.

ХОТІВ БЛУКАТИ

Вчора хотілось десь блукати,
Весняним лісом перейтись,
Щоб в ньому юність пригадати,
А, може, й слід її знайти.

Але дарма блукав лісами,
Тривожив в жилах свою кров,
Шукав садами і полями,
Та юність свою не знайшов.

НА СХИЛІ ВІКУ

Я вже живу на схилі віку,
Кругом виспіває зима,
Й ніде нема такого ліку,
Щоб повернулася весна.

Щоб знову в дзеркалі побачить,
Як я зацвів, завеснявів,
Одні засудять, хтось пробачить,
Що не зрікаюся я снів.

СПАСИБІСлова **Івана КОВАЧА**Музика **Юрія ПАРАЩИНЦЯ**

Allegretto

Voice

1. Спа - си - бі, що в ме - не батьківський по - ріг, спа -
си - бі, що стрі - ха ши - ро - ка, спа - си - бі, що
сон - це спли-ва - є до ніг, що край мій завж-ди ко - ло
о - ка. Спа - си - бі, що є ко - му две - рі від - крить, спа -
си - бі, що є о - го - ро-жа, спа-си-бі, що совість мо - я ще си-дить на
ла - ви - ці тій же, що й Бо - жа. ----- 2 Спа- ду. ---- Спаси - бі! ----

1. Спасибі, що в мене батьківський поріг,
спасибі, що стріха щирока,
спасибі, що сонце спливає до ніг,
що край мій завжди коло ока.
Спасибі, що є кому двері відкрить,
спасибі, що є огорожа,
спасибі, що совість моя ще сидить
на лавиці тій же, що й Божа.
2. Спасибі, що віють вітри зусебіч,
спасибі, що сниться оселя,
спасибі, що пісня для мене ще клич,
яким і була - без бемоля.
Спасибі, що глечик й тепер на колі,
спасибі, що ніжаться звуки,
спасибі, що вирости вже і малі,
що неба торкаються руки.

3. Спасибі, що сон запоточний устав,
спасибі, що пам'ять - без зради,
спасибі, що цвинтар давно перестав
своїх і сусід поглинати.
Спасибі, що в сонце ніхто не стріляв,
що рідне не виросло в моду,
що серцем тебе я завжди затуляв,
село моє рідне, в негоду.

Корнелій ІРОД

ПОКЕР

(Із циклу ПРОМАХИ)

Світлій пам'яті Юрія ЛУКАНА

(Продовження з № 237)

* * *

Ще через рік закінчили й ми з Юрієм факультет. За призначенням Урядової комісії я найнявся в Бухаресті, а Юрій поїхав у Буковину викладати українську мову, спершу в рідному селі, а потім в Іпотештах (у сучасних, а не в Іпотештах Міхая Емінеску). Після того зустрічалися ми рідко, раз чи двічі в рік. То їздив я в Буковину до мами та до брата, то приїжджав Юрій до Бухареста, але ніколи вже не говорив я йому про те, що відкрив злодія, котрий украв його гроші – я не втрачав надії, що колись таки матиму нагоду говорити про це при обох, тобто при злодієві та при потерпілому Юрієві.

Було вже, мабуть, у 1966 році або навіть у 1967, перед Різдом, коли зателефонував мені Васіле Кіш – що в нього канікули, що приїхав на кілька днів до Бухареста і що хоче зустрітися зі мною та з Євгеном Мигайчуком (ми разом працювали у Педагогічному видавництві). Зустрілись втрьох у ресторані «Вікторія» (той, що в підвалі однойменного пасажу, приємний, хороший ресторан). Засиділися ми допізна, підхмелились трохи, Васіле водно скаржився на своє нікчемне провінціальне буття в Ґатаї, «а не як ви, котрі стали великими панамі в столиці». Вкінці заговорив таки прямо:

– Ось що, хлопці. Кожний з вас, ніде правди діти, вже неабияка шишка.

– Ти що, Васіле? Ніякі ми не шишки, а поки що звичайні коректори...

– Але у видавництві Міністерства освіти! А я учителюю край світу, де дідько добраніч каже... Так ось, що я вас дуже прошу: допоможіть якось найнятися мені десь у Бухаресті. Бо у провінції просто гину! А у мене вже серйозний козир – я став членом компартії!

– Добре, Васіле. Якщо трапиться якась справжня, конкретна можливість, дамо знати телеграмою, а ти не барись, приїжджай одразу.

Тим, котрі не прожили той період, варто знати: щоб

найнятися випускникам вузів на роботу в Бухаресті (і в інших великих містах) без призначення Урядової комісії, без столичного паспорта, без помешкання було не те що дуже важко, а майже неможливо, через таке зачароване коло: нема у тебе бухарестського паспорта, то не маєш права на помешкання; не маєш помешкання, не дають паспорт; а оскільки у тебе нема ні паспорта, ні помешкання, не наймають на роботу. Диявольське коло!

Був тоді у мене хороший друг і пристрасний рибалка Віорел Стамате, головний редактор Аджерпресу (Румунське Пресове Агенство). Поїхали ми одного разу рибалити на придунайське озеро. День видався спекотний, і риба не клювала.

– Сьогодні риби не буде. Краще, ходім кудись на холодне пиво, – пропонує Віорел.

Ми зібрали вудки, а Віорел каже своєму шоферові:

– Вези нас у порт, там у ресторані повинно бути пиво. – А уже при пиві: – У мене вільний пост редактора – потрібен обов'язково знавець сербської мови. Може, знаєш підходящу людину?

Мені зразу спав на думку Васіле Кіш. Ось, думаю, таки правда: сліпий птиці Бог звиває гніздо...

– Знаю, – кажу. – Колишній мій колега, здібний хлопець, член партії, працює в провінції викладачем у сербському ліцеї, але в Бухаресті нема в нього ні помешкання, ні столичного паспорта...

– То нічого. На таку посаду приймають тільки через конкурс. А після того – буде і одне, і друге. Хай приїде до мене через тиждень.

– А на скільки це здійсниме? Бо не хочу, щоб колишній мій колега думав, що я годую його пустими обіцянками.

– Хай приїде, поговоримо про одне, про інше і, якщо він нам сподобається, може так статися, що на конкурс з'явиться лише він...

Я вислав телеграму – і Васіле поспішив приїхати. Того ж таки дня я розказав йому, в чому справа і представив його Віорелові Стамате. Невдовзі відбувся конкурс (подробіць не знаю), внаслідок чого Васіле Кіш став редактором Аджерпресу. Зрадошві він аж закричав у трубку:

– Ходім кудись – хочу напитися з тобою, з найкращим моїм другом!

Я відмовив, вірніше, відклав на інший раз, бо, – забрехав я, – мушу їхати у відрядження (був я тоді вже інспектором Державного комітету культури і мистецтва, а тому подорожував часто). На ділі, я хотів, щоб ми «напилися» втрьох, тобто і з Юрієм Луканом.

Я відклав ще кілька разів Кішову охоту «напитися з найкращим другом», доки довідався одного дня, що приїхав Юрій Лукан. Ну, нарешті дочекався я довгожданої хвилини! Дзвоню Кішові і пропоную зустрітись нам о 4 годині в ресторані «Золоте яблуко». Юрієві встановив я зустріч там же на півгодини пізніше, але не всередині, а перед рестораном, на тротуарі.

Коли прибув Васіле Кіш, знайшов мене за столом.

– П'єш коньяк? – питає він, сідаючи. – Хороша ідея. Мені теж коньяку.

Цокаємося, а я спішу розпочати розмову про те, що мене цікавить, ще до Юрієвого прибуття.

– Ну, як тобі ведеться, Васіле, в Аджерпресі?

– Дуже добре. Я почав навіть вивчати німецьку мову. А мої колеги – так мені здається – занюхали, що я, так би мовити, в певній мірі під протекцією товариша Стамате... Але на ділі все завдячується тобі. Якби не ти, я сьогодні не мав бути в Бухаресті, а в Ґатаї. Зрештою, я завжди уважав тебе найкращим моїм другом!

– Не перебільшуй, Васіле...

– А що, не віриш?

– Та не дуже...

– Як так? Ти мене ображаєш!

– Не ображайся, нема в тебе на це причин...

– Не розумію. Ти про що говориш?

– Зараз поясню. Якщо ти завжди уважав мене своїм другом, а, кажеш, ще й найкращим, тоді як пояснити, що ти допустив, щоб упала на мене підозра в крадіжці, хоч ти знав, що я невинний? Знаєш про що я говорю?

– Ні... – промимрив Васіле.

– Про гроші Джіки Лукана. Ти їх украв у нього і залишив, щоб напасть упала на Євджена Лумезяну й на мене. А поверх всього ще вдавав адвоката із себе! Чому, Васіле? Тобі, певне, відома така народна мудрість: «Свиня міх дре, та ще й квичить!»... А, бачу, продовжуєш брехати, що ти завжди вважав мене своїм другом...

– Я...

– Мовчи! Я знаю все.

І став перелічувати йому всі докази, які безперечно вказували на нього як злодія, а коли дійшов до будильника Теодора Алді, я назвав Кіша мерзотником і облив його купою лайок. Потім ковтнув трохи коньяку і продовжив:

– Отже, ясно для будь-кого, що ти вкрав Луканові гроші! Я тільки одне не знаю: як ти поступив? Але догадуюся. Тому я скажу тобі своє припущення, а

ти підтвердиш або заперечиш, згідний? Ну, ось. Ви, значить, закінчили партію покеру, Джіка порахував перед вами свій вигреш, засунув гроші під подушку, ти це замітив, потім пішли ви всі разом коридором до клозета. По дорозі, мабуть, ви ще сперечалися над різними моментами гри, а ти скористався цим, вернувся нишком, хапнув гроші з-під подушки і догнав своїх колег, щоб при потєбі вони могли свідчити, що ви разом були у клозеті. Правда й те, що ти, мабуть, хотів взяти лише 300 леїв, тобто свій програш, але який дурень стане рахувати гроші в такий момент?! А той факт, що ти повернув Луканові 200 леїв – погубив тебе, тобто допоміг мені відкрити злодія, але й переконав мене, що в тобі ще збереглася манюсінка крапелька совісті... Ну? Так розгорнувся твій «героїчний» вчинок?

– Так... Але...

– Чекай – я ще не закінчив. Я міг, правда, кинути все до чорта і мовчати після того, як відкрив, що ти вкрав Джікові гроші. Зрештою, відтоді минуло стільки часу. Але раптом уявив собі таке: декотрі наші колеги, а головню Джіка Лукан, – а він мій односельчанин, друг, разом до школи ходили, у футбол разом грали і так далі, – згадуючи студентські роки і різних колишніх колег, про мене скажуть: «А, Нелу Ірод? Хлопець, можна сказати, нічого собі, але в гуртожитку, разом з Євдженом Лумезяну украв від Лукана 500 леїв...». А я не хочу, Васіле, носити все життя таку пляму! Розумієш?

– Сьогодні я жалію, що... – майже прошептав Васіле Кіш.

– Може, й жалієш, не знаю. Але ось, матимеш нагоду поправити свою помилку: через кілька хвилин приїде Джіка Лукан, і ти мусиш зізнатися перед ним, що украв його гроші.

– Ні!.. – аж підскаочив Васіле.

Кіш дійсно злякався. Знав і він Юрієву силу, знав його також охочим до бійки і заразом зрозумів, що попав у скрутне положення.

– Сідай, Васіле. Я гарантую, що тобі нічого не станеться.

– Ні. Я йду геть...

– Нікуди ти не йдеш! Гадаю, не хочеш, щоб про все дізнався товариш Стамате?..

– Шантажуєш мене...

– А що робити, коли з тобою інакше, бачу, годі порозумітися? Сідай і сиди спокійно. Чесне слово, що Лукан ні пальцем не торкне тебе.

Васіле зрозумів, що немає виходу, сів, а я вийшов зустрічати Юрія.

(Продовження на 24 стор.)

ПОКЕР

(Продовження з 23 стор.)

Юрій уже був перед рестораном. Ми радо обнялись і, доки зайти, я кажу йому:

– Я приготував тобі сюрприз.

– Який сюрприз?

– Я представлю тобі злодія, котрий тоді, у гуртожитку, украв від тебе 500 леїв.

– Що? – ще сміючись, здивувався Юрій.

– Так. Він у ресторані. Але, Джіка, ось що: обіцяй, що не будеш його бити.

– Добре-добре... А вартує негідник! – став уже лютувати він.

– Ніяке «добре-добре», Джіка. Обіцяй, що не будеш бити, інакше...

– Ну, хай буде по-твоєму, обіцяю. А хто мерзотник?

– Зараз побачиш. Значить, обіцяєш?

– Кажу ж тобі, обіцяю, чесно слово!

– Гаразд. Тоді ходім.

Заходимо ми в ресторан, а я поквапився:

– Будьте знайомі: Джіка Лукан і Васіле Кіш, котрий украв твої гроші.

Юрій витріщив баньки, гучно засопів, мов паровоз, і став грати правою ногою в коліні:

– Так, Васіле?... Ух, паскуднику! – заскреготав Юрій.

– Джіка! – заспокоїв його я. – Ти мені щось обіцяв. Забув?

– Не забув, але він...

– А це було давно... – ледве видавив Васіле Кіш із себе тремтячим голосом. – Молоді, дурні...

– Дурні? А навчив би я тебе зараз розуму, Пірате! Але я обіцяв Нелові, що... Ну, добре. Але все одно тобі без кари не обійдеться: сьогодні питимемо за оті триста леїв, украдені тобою! – але сідаючи, Юрій знову закипів і вдарив кулаком у стіл: – Тобто за мої гроші, паршуку!..

***

Не гадаю, що після цього Юрій Лукан та Васіле Кіш ще зустрічались коли-небудь. Мабуть, уже ніколи. А після останньої зустрічі доля кожного з нас змінилася. Джіка продовжував викладати українську мову в Іпотештській школі, але і в Сучаві, жінка покинула його із трирічною донечкою, для якої він був далі і мамою, і татом, і не будь-яким, а хорошим, люб'язним, постійно дбайливим, можна сказати, що міцно тримав її коло свого пояса, доки викутав свою

дочку і побачив її військовим лікарем. Одночасно він займався спортом, керував різними художніми гуртками, а після того, як надрукував три романи, для всіх Джіка став назавжди Юрієм.

У свою чергу, Васіле Кіш покинув Аджерпрес і найнявся редактором журналу міжнародної політики «Лумя» (Світ), оженився на танцюристці народного ансамблю, але невдовзі розвівся, щоб оженитися на туркені, яка була інженером-конструктором за фахом, і вона народила йому двох синів.

А я подав у відставку з посади інспектора, поступив на Теологічний факультет, після закінчення якого служив попом (спершу у місті-курорті Пучоаса, а потім у парафії Ламотешти села Галбінаш, куди перевівся, бажаючи відбудувати – і таки відбудував – обидві церкви, зруйновані землетрусом 4 березня 1977 року).

З Юрієм я зустрічався кілька разів в рік, а з Кішом, дуже рідко і то випадково. Але і Юрій, і Васіле були на службі у моїх церквах – Кіш тільки один раз, а Юрій декілька. Кожного разу оба чимось дивували мене. Юрій заходив у церкву якось боязко, навшпиньках і смиренно, стояв поблизу дяка і на протязі всієї Божої служби тихо плакав. Я не насмілювався питати, чому плаче, і прикидався, що не помітив.

А Васіле Кіш прибув однієї неділі і запитав мене, чи дозволяю його дружині увійти в церкву, маючи на увазі, що вона мусульманка. «Дозволяю, аякже, – кажу, – а вкінці можемо навіть охрестити її, якщо бажає...» А туркеня спершу по-мусульманськи роззулася на сходах церкви і аж потім увійшла в храм; був то превеликий подив для моїх прихожан бачити в церкві пані – дуже елегантну, але босу...

***

Зі всіх «протагоністів» цього промаху, крім мене, нема уже жодного серед живих. Першим помер хороший мій друг, талановитий письменник (поет, прозаїк, драматург) Євджен Лумезіану (на початку 1990 року, на рака легень, хоч за все своє життя не скури в жодній цигарки...). Потім – десь у 1998 чи 1999 році – загинув Васіле Кіш, кажуть, на рак мозку (невже є й таке?).

Зважаючи на його солідну натуру, я був певний, що Юрій Лукан проживе щонайменше сто років. Але, на жаль, в кінці 2001 року пропав і бідний Юрій на 66 році життя. Хай йому земля пухом!

Проклята хвороба цей рак!

Між часом померли й інші наші колеги. А про «залицяка» Джіджі Влацану та про «швендю» Овідія Мунтяну давно не маю жодної вістки...

1.

Я вже не могла терпіти, дивлячись як вона марудиться. Я повинна була вбити її. Позбавити власного мордування.

Я жаліла її. Вона була доброю людиною. Знаючи її там, в тім домі, в тій убивчій самотності, я починала ризикувати все більше і більше. Відвідувала її. Майже утікала з власного котеджу. Покидала мужа і не роз'яснювала йому суті моїх мандрів.

«Знову я шукав тебе, мов якийсь шалапутний, – сварив він кожного разу, коли я поверталася від Едвіни. – Телефонувала твоя мама. Я не знав, що відповісти». «Та що ти за муж, якщо не знаєш, якими берегами плаває твоя тінь?» – глузувала вона».

«Магазини. Колеги. Подруги. Насправді, і сам знаєш, які ми, жінки», – уточняла я, чекаючи тієї самої відповіді від нього, улесливого поцілунку, тривалого, приближаючого мене до тієї секунди, коли я ще могла подолати приплив почувань і жадань розпочати нову гру в секс. Навіть і опівдні. Під вечір. На порозі нашого дому, або на кухні. Насправді, в цій ситуації вже ніщо не могло мати сенсу. Ні простір, ні час не могли впокорити навіжене бажання домінувати і відчувати себе опанованою. Доконечне виснаження. Природне. Що надавало нових сил.

– Ти змінила парфуми?

Я відмовлялася відповідати. Я знала: мою шкіру забруднив чужий повів. Запах Едвіни. Також я знала, що в мене вже не залишалося жодного шансу на повернення. Вочевидь, присутність тієї жінки не засвідчувала жодної небезпеки. За фальшивою маскою ніжності, яку носила з напушеною гордістю і натуральністю, вона приховувала щось гниле, заздрість і ненависть до всього того, що з'являлося на її дорозі. Незважаючи ні на що, ігноруючи думку, що усе належало власній ініціативі, їй здавалося, що хтось інший ставав відповідальним за її негаразди. Імовірно, що саме з цієї причини стала настільки нещасною і відчуженою майже і від самої себе. Подобала шипові, якого накрили пелюстки обманливих нюансів, який годувався отрутою. В його живиці, в її венах протікало щось токсичне, щось руйнівне. Звичайно, що я вдосталь добре пізнавала таких взірців. Вони обіцяли тобі усе те, що ніколи й не мали, але продовжували надіятись, що здобудуть. Небезпечними ставали, коли їм починало здаватися,

що їхні мрії вже шарудять десь поблизу, що їх можна втілити в реальність без абияких зусиль. Звісно, що подібні жінки знайшли б часу для інтерпретації всіх тих ідей, що належать чужому розумові, але забули б попросувати сорочку свого мужа. Вочевидь, в подібних випадках навіть й інтерпретації були б помилковими, тому що подібні характери позбавлені сили порівняння того, що є платонічним, належить тільки фікції, з тим, що існує, але не добачається; знаходиться поруч, повне плям, яких не добачають через сліпуче сяйво, що затікає з недоступних просторів. Такі жінки і не знають, що справжні чоловіки не вірять в символи, супроводжені крилатими вимислами. Звичайно, що й не ігнорують їх, якщо, натомість, пропонуєш їм саме те, що їх характеризує: бажання відчувати себе сильним, значним, домінувати тебе в реальності, до якої

так часто звертається їхня духовна сутність. Для них символи – це тільки усяка наївність, позбавлена смислу, якщо вони не можуть висловити потенцію їхньої мужності.

– Повернись!

Антон проігнорував мою засторогу. Майже й не почув мене. Я

схопила його за плечі. Подивилася на нього саме тим холодним позирком, який майже нівечив його. Гострий подив, проникаючий. Миттєва усмішка появилася на його вустах, але зникла незабаром. Було важко відмовитися від подібної, приязної усмішки. Не могла здатися. Я контролювала ситуацію, що виникла.

– В чомусь підозрюєш мене? – ледь не луснула. Хотіла вилаятися, але стрималася завчасно, щоби не утруднити ситуацію, в якій опинилася, коли наші настрої могли спрямуватися до чогось зовсім помилкового, нечистого, до чогось такого, що провокувало і віддаляло від пізнаної правди. Я задовольнялася тільки одним простим питанням. То було тільки кшталтом протесту, на який я і не чекала точної відповіді.

– Ні! – відповів вочевидь знівечений, начебто й не розумів смислу мого зацікавлення.

Поглянув якимось віддалено, немов у його погляді зберігалося якесь пронизливе світло, здатне збавити тебе від всієї снаги. Вдихнув глибоко і, врешті-решт, знайшов у собі мужність признатися. Усе те подобало на якесь визволення. Сьогодні, змінив тему нашої розмови, сьогодні мені погрожували смертю.

(Продовження на 26 стор.)

Микола КОРНИЩАН

ПСИХОЗИ

(Уривок з новели)

ПСИХОЗИ

(Продовження з 25 стор.)

В інших обставинах мене не вразило б його провокаційне ставлення. Зараз, натомість, в його голосі, що набирив гострих тональностей, наповнюючи внутрішнє повітря тривалим відлунням, я запримічала щось жажливе, справжнє, бунтівниче.

– Жартуєш?

– Щоб уникнути смерті, я повинен покинути тебе. Знаю, що подібна думка викликає гіркоту. Звичайно, тебе не влаштувало б щось подібне.

– Хочеш піти? Хочеш щоби ми розійшлися? Кажіть ясно. Не має значення вдаватися до усіяких нерозумних видумок.

– Ні! – перебив він. – Прошу вислухати мене. Все те, що я тобі кажу, є якомога правдивим. Я маю чіткі докази. На початку я не надавав їм жодного значення. Гадав, що це тільки нісенітні звістки, що належать якійсь божевільній. Я й не читав їх до кінця. Пізніше зрозумів, що жарт ставав чимось зовсім іншим. Від узагальнень, які могла видумати будь-яка самітня людина, спроквола перейшлося до суб'єктивних відтінків.

– Маєш на увазі...?

Я зупинилася в необхідну мить. Якось несміливо дозволила йому висказати усе те, що знівечило його. Його зізнання були щирими. Говорив начебто старався захиститися від звинувачення у якомусь злочині,

якого не вкоїв. Не використовував ті претензійні синтагми, до яких піддавався, коли хотів ввести мене в оману, залишаючи враження, що будь-яке силкування чинити опір було б тільки марною втратою часу.

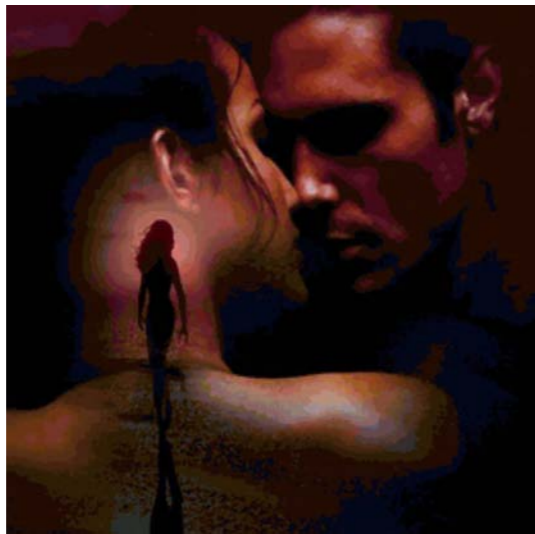
– «Emporio Armani є одним з моїх улюблених брендів. Я впевнена, що та сорочка перлинно-гіпнотичних нюансів, в яку ти був одягнений сьогодні, була тільки твоїм вибором». Потім, в тій самій звістці, наводилися десятки аргументів, що принижували тебе, тільки необхідний контраст, що приближав мій образ десь до сфер досконалості. «Без тебе не можна й існувати», – це було написано там. Здавалось, що агресор, ким би він не був, страждав, чи, точніше, страждала синдромом Котар. Була карколомною з усіх точок зору.

– Можливо, що помиляєшся, – старалася заспокоїти його. – Можливо, вона тільки вдається до усіяких хитрощів, які спонукають необхідну зацікавленість.

Скоріше будь-якою ціною хоче продемонструвати тобі, що пізнає твоє особисте життя, можливо, це саме та необхідність, яка допомагає їй вгамувати власне страждання. Те, що ти був одягнений в сорочку від Armani, запримітила в твоїх фотографіях, які я виклала на моїй сторінці у Фейсбуці. Згодом, коли надіслала тобі те повідомлення, вдаючись до усіяких безглузких хитрощів, пробувала ввести тебе в оману. Від перлинно-гіпнотичних нюансів, від сірих, мов шифер, відтінків, поступово, перейшла до остаточного кольору морської синявості. Вибачаюсь, але після тринадцяти років спільного життя, пізнаючи тебе досить добре, я відчула твоє занепокоєння. Коли увійшла у твій аккаунт і перевірила останні повідомлення, я зрозуміла, що насправді, зображаючи тебе, вона вдавалася тільки до описів твоїх фотографій. Очевидно, що грає дуже несправедливо. Просто хоче продемонструвати свою силу переконання. Тому я рекомендую тобі, навіть забороняю, щоб ти відповідав на подібні крамольні спроби. Ти повинен зрозуміти, що будь-яке твоє слово, яке підтверджує твою реальність, тільки підсилює її надії, пусті ілюзії, мислі, позбавлені будь-якого підтвердження.

В першу чергу я очікувала гнівного вибуху з його сторони. Сам факт, що я дозволила собі порпатися в його переписках, міг виправдати будь-яку його помсту, будь-яку спробу погрози, насилля. Згодом вже майже почала зненавидіти його байдужість. Хоча здавався збентеженим, з часом відповідний сюжет ставав все більше нецікавим і, врешті-решт, став тільки приводом іронії, до якої вдавався кожного разу, коли хотів роздратувати мене.

Ні, мене не засмучували всі його жарти. Таємна сила наших відносин полягала в тому, що ми не приховували нічого одне від одного. Сповідуючи свої тривоги, ми говорили відкрито. Не обмежувалися тільки деякими мінімальними визнаннями, залишаючи місце для спекулятивних питань, для підозри. Слухаючи, як він тлумачив мої припущення, мені вдавалося запримітити власні недогляди. Це подобало на щось зовсім не зрозуміле. Складалося враження, що я дивилася на саму себе звідкись збоку. Мені вдавалося визволитися від власної особи, бути іншою. Не старалася змінитися тільки тому, що він кохав мене. Не хотіла щоби він змінився, тому що я його кохала. Ми ставали різними в тій самій мірі. Прагнули до тієї виїмкової унікальності, яка

віддаювала нас від банальності, від звичайності, тільки щоб залишити місце нежданним силам, які весь цей час знаходилися в глибинах нас самих, тільки щоб піднести індивідуальність до рангу переваги.

– Щоб з'ясувати, про що тут йдеться, я запропоную їй зустрітися віч-на-віч. Задумав вибрати якийсь дешевий готель. Тільки щоб віддалити будь-який слід підозри... Все ж таки, в цій випадку потребуватиму твоєї допомоги.

– Хочеш, щоб ми влаштували щось подібне на розлуку? Хочеш щоб залишили враження, що розводимося?

– В цій випадку тобі доведеться перейти мешкати в той інший дім на якийсь час.

– Не зможу! Не можу вигнати орендаторів звідтіля. Вони є винятковими особами. І не забувай, що суми, які використовуємо для наших подорожей, надходять саме з цього джерела. Хоч і йдеться про короткий відрізок часу, гадаю, що нам не слід принижуватися і надавати абиякого значення чужим фантазмагоріям. Чесно кажучи, ми не повинні думати про такі аберації.

– І все ж таки, оминаючи заблуди і прагнення побачити втіленою свою мрію, ця особа, ким би вона не була, досить серйозно погрожує мені смертю. Якщо зумію віднайти її, зустріти, відповідна дилема майже вирішиться. Зібравши достатньо доказів, може, зумію передати її правосуддю.

Було ясно, що мій опір не мав нічого спільного з сентиментальністю. В цьому відношенні, я не відчувала ніякої загрози. Натомість, я боялася, що, сам нічого не розуміючи, мій чоловік міг вчепитися за абияку розумово відсталу, відчайдушну усамітнену жінку, якій, посилаючись на ситуацію Едвіни, навіть і я була б в стані співчувати. Я відчувала щось оманливе, щось, що не можна було описати. Мабуть, вперше за все моє існування я була змушена звернутися до іншої людини, попросити допомоги. В цій випадку Едвіна ставала головною віссю. Якщо б я зуміла роз'яснити їй абсолютно все, мабуть, отримала б необхідні відповіді, або, ігноруючи ті слова, які викривали її любов до мене, щонайменше побачила б іншу сторону моїх знемог.

– Ні! Я не вижену тих людей з мого дому. Переїду жити до однієї благодушної приятельки.

«Приятельки» повторювала тільки для себе, думаючи на зовсім інше. Я не могла дивитися, як вона марудиться. Я повинна була вбити її. Позбавити від власних тортур.

(Далі буде)

Павло РОМАНЮК

«ДУША ЗАЗЕЛЕНІЛА, КВІТНЕ СЕРЦЯ РУНЬ...»

Хайку

***

Зайшло вже сонце –
вечір сипле попелом:
зорі хрускачуть.

***

Відчуваю тень
твоїх кроків ув серці:
весна вже близько!..

***

Хвилина-роса,
дівоча руса коса –
небесна краса.

***

Небо голубе
із гонгом полетіло
в озеро душі.

***

В затонах ока
лється трель жайворонка:
ой скоро літо!

***

Сніг на пролісках:
яка кара для землі,
синьо плаче цвіт.

***

Уже і квітень:
зеленіє душа,
Квітне серця рунь.

***

Копую у слові
криницю – вигулькують
феї з води!..

***

Вечір знов кинув
серезки на землю і
місяць в колодязь!..

***

Вродили зорі
твої перса – і вечір
зацвів у мені.

***

Померла пташка,
у степу лет одвоїв,
а з ним і гомін.

***

Тобі приснився
запах квітки весняної:
то ж кохання.

***

Аромат небес
скоцюрбився відлунням
в моєму серці.

***

Говорить сопілка:
грядка дум жеврїс,
серденько щемить.

Марія ЧУБІКА

ЖИТТЯ ПРОЖИТИ – НЕ ПОЛЕ ПЕРЕЙТИ

(Продовження з № 237)

І так у сімнадцять років я знову стала вивчати алфавіт, арифметичні дії та дещо із природознавства й географії.

Алекс пристарав підручники та допомагав мені, а коли він не приходив, то допомагала мені Клара.

Через якийсь час Алекс приніс підручники для п'ятого та шостого класу. Скоро повернувся додому. Був дуже стриманим.

«Що з ним?» – запитувала саму себе, але відповіді не знаходила.

Майже все літо я старанно вчилась.

У передодень іспитів Алекс прийшов, щоб перевірити мої знання і, здалося мені, залишився задоволений.

Чекаючи результатів, я дуже переживала, а разом зі мною і пані Клара. Через кілька днів з'явився Алекс і повідомив, що я здала іспити, поздоровив мене і запросив на прогулянку, а потім знову надовго пропав.

Я гостро відчувала його відсутність. Серце щеміло, а сама я виходила кілька разів на день, сподіваючись побачити його самотнього на лавці, де ми часто сиділи.

«Що це, невже любов? Це вона не дає мені спокою?» – часто запитувала саму себе.

***

Одного гарного літнього дня я попросила хазяїна повезти мене додому, бо вже дуже скучила за моєю маленькою хатиною, городом із високими соняхами, річкою, квітами, моїми добрими сусідами.

Він відвіз мене додому і сказав, що через тиждень приїде за мною.

Господи, як калатало моє серденько, коли наближались до рідної хатини. Здалека я відчула запах васильків, а квіти, посіяні тіткою Гафією Таласвою (вона обробляла город), усміхались до мене. Шумливі хвилі Тиси немов вітали мене.

Я відкрила двері і в ту мить очі затьмарили солоні сльози. Згадала матусю і бабусю. Мені здавалось, що всі речі із кімнати чекали на мене. Опісля подалася

на город, обійшла його, обняла високі розцвілі соняхи, нарвала квітів, побігла до річки, набрала жменю чистої води, намочила обличчя і підставила його гарячим сонячним променям.

Присіла на великий камінь, на якому сусідки прали білизну, і здивилася на Україну.

Через деякий час рушила до тітки Ярини.

– Ой, яка ти файна, – сказала вона, цілючи мене.

– Тепер ти така, як ті вариські паніки.

– Видко, що тобі там добре! – додав і собі дідусь.

– Добре, добре не маю, що казати, – відповіла я.

– За домом та селом скучаєш? – запитала бабуся.

– Дуже, дуже скучаю, але така вже моя доля,

– відповіла я.

Одного дня, коли вже приготувлялась повертатися в місто, роздався голосний стук у двері.

Я скоро відчинила і від несподіванки аж похитнулася. На порозі стояв... Алекс.

Він усміхнувся, обняв мене і закружляв зі мною по кімнаті.

– Як ти опинився тут? – запитала я, засоромившись.

– Це вже мій секрет! А, можливо, й ні. Я хотів бачити, де тобі найкраще жити, тут чи там, у місті. Тепер переконався. Тут дуже гарно, для тебе тут усе рідне, любе, але там, у місті, в тебе буде робота, будуть свої гроші, без яких не обійдешся. Я хочу з тобою одружитися, якщо ти згідна, якщо хоч трохи любиш мене, бо без любові не можна жити. А тепер скажи ти: хочеш вийти за мене? Любиш мене?

– Я хочу, я люблю тебе, – прошептала я.

– Я не чую, скажи голосно і дивись мені у вічі, – мовив, усміхаючись.

Хвилину ми мовчали, дивлячись в очі одне одному, а опісля я відважилась:

– Я кохаю тебе і хочу вийти за тебе.

Він обняв мене, і наші уста злилися в довгому щирому поцілунку, першому поцілунку.

Ще на кілька днів ми залишилися у мене вдома, гуляли селом, околицями, полями, над якими лунали двінкі звуки клепання кіс та мелодії косарських коломийок.

– Які чудові мелодії! – прислухаючись, сказав Алекс.

– Я тобі буду співати, бо я їх знаю, – мовила я гордо.

В суботу після обіду приїхав пан Мірча, і ми з ним рушили до міста. Алекс попросив відвезти нас до нього додому, бо на нас чекала його мама.

Я й тепер згадую, як горіло моє обличчя від сорому, а вона по-материнськи обняла мене, притулила до грудей і сказала, що від сьогодні я для неї як рідна донечка.

Опісля, пішла до кімнати і повернулася із маленькою коробочкою, з якої вибрала дві золоті обручки і подала Алексові.

– Бери, синку. Одна татова для тебе, а інша для Анни, – це на щастя, здоров'я, на довге і щасливе життя, – сказала і поцілувала нас.

Я згадала свою матусю, яка не дожила до цього щасливого дня, по моєму обличчю струмочками покотилися гарячі сльози.

– В такий день не годиться плакати, – сказала моя вже не просто свекруха, а друга мама.

Наступного дня ми здали документи до міської ради, і через кілька днів і повінчалися. Нашими свідками були пані Клара та пан Мірча, які щиро побажали нам щасливого подружнього життя та купку діточок.

Так почалося моє заміжнє життя. Мені виповнилося двадцять років, а Алексові – двадцять вісім.

Він викладав музику в семирічці (в той час так називалася школа V-VII класів), яка знаходилась недалеко від нашого житла. Для мене він знайшов місце роботи у будинку міської філармонії. Я працювала гардеробницею і в мене залишалось багато часу для вечірньої школи. Алекс записав мене у восьмий клас.

Я почувала себе щасливою і згадувала маму та бабусю, які, мабуть, десь там, на небесах, щиро молилися за мене, тому мене й «зігріло сонечко»!

В будні Алекс ішов на роботу, а я приготувляла для нього сніданок, а опісля варила його улюблені страви.

Пам'ятаю, як моя свекруха по-материнськи навчала, якщо я щось не знала. Я відчувала її любов до мене.

Вечорами вона розповідала про її заміжнє життя і плакала, згадуючи свого доброго чоловіка, батька Алекса. Вони обоє допомагали мені вчитись, щоб зимою скласти іспити. Немов члени екзаменаційної комісії, перевіряли мене та підбадьорювали.

Бажання та жага до навчання заповнили моє ество. Я довго просиджувала вечорами над уроками, а вдосвіта, коли вони ще спали, повторювала все вивчене.

З добрими результатами склала іспити за восьмий клас. Я часто думала: яке щастя відчувати, що тебе люблять, про тебе турбуються, тобою гордяться.

Мал. Василя СОКОЛЮКА

Так, гордяться. Я чула, як моя свекруха похвально говорила про мене нашим сусідкам.

Час скоро спливав, а я вже приготувлялася до весняної сесії.

Прекрасна весна зазеленіла навкруг, уквітчала дерева білорожевим цвітом, наситила повітря їхнім запахом, цвірінканням пташок.

Майже щодня Алекс дарував мені букети вісників весни: бриндушок та підсніжників.

Першого дня, коли приніс бриндушки, я подякувала і тим букетом обвела довкруг обличчя, тричі промовивши:

– Би'м така весела, як бриндуша та весна.

Алекс дивився на мене, нічого не розуміючи, а я повторила і йому це побажання, обвівши букетом круг його обличчя, і переклала йому на румунську ці побажання.

Так само я зробила і матері, коли вона увійшла до хати. Вона ж обняла мене, поцілувала:

– Дякую, тобі, донечко! Ти ошасливила нас.

Світла радість заповнила мою душу і я подумала: «Яке щастя дарувати рідним чи не рідним тобі людям яку-небудь малу річ, чи навіть привітне, щире слово, яке теплим промінцем впаде у їхню душу, а вона проясніє і стане доброю-доброю. І те слово буде дорожчим за все. А ще моя мрія – щоб усі люди були щасливими.

(Далі буде).

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

У ПІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ

(Новела)

(Продовження з № 237)

Частина третя

ЧАРІВНА ДАРКА

Панночок з «доброго роду», тобто дочок багатіїв, які належали до шляхетного роду чи до сімей, що розбагатіли не мало значення яким шляхом, бо гроші і золото покривали всі недоліки, дочки, батьки яких заробляли «хліб насущний» згідно зі словами, якими Творець прокляв першу людину: «У поті свого лица ти їстимеш хліб, аж поки не вернешся в землю, бо з неї ти взятий. Бо ти порох, і до порохи вернешся», тобто дочки русинів-лісорубів та землеробів уважали лінвими дармоїдками.

Інакше не могло й бути. Дівчина, батьки якої працюють від темного ранку аж до самого темного вечора, бо «хто не робить – той не їсть», дівчина, яка з раннього дитинства звикла до будь-якої важкої жіночої праці, і не тільки жіночої, бо тут у цьому гірському селі жінки часто ходили в ліс по дрова, косили траву і навіть добували сіль, не могла відрізнити лінвство від скучного браку занять, того вічного шукання чого-небудь, яке так мучило багацьких дочок.

Дарка, дочка польського купця Адама Сукала, хоча належала до «доброго роду», тобто дівчат, які не знали важкої праці, не скучала ніколи. Вона вміла радуватись будь-чому: бувало, присяде на бережку озера і милується лагідним плесканням хвиль, чи пройдеється садами замку, чи просто сяде на лавку під високими смереками і задивиться в глибинь синього неба.

«Коли тобі скучно, дивись у вікна Господні», – колись-то вчила її бабуся Галина з Коломиї.

І так, задивившись у «вікна Господні», дівчина просидить до полудня, і їй не скучно, навпаки, душа радіє, але чи та радість походила від «Господніх вікон», чи від синіх очей молодого Анталя Курукза, чи, може, від ласкавих слів художника Анджея Янковника... мабуть, і сама не

змогла б відповісти.

Анджей своєю поведінкою, непохитністю й упертістю зумів зачарувати дівчину, він наче читав її думки і виконував усі її примхи, всі бажання, про які вона не говорила йому ніколи, їй почало здаватись, що все, що трапляється в її житті, залежить від нього, але найбільше подобались дівчині його розповіді.

Хоча її батько був багатим купцем, та не був зі шляхетного роду. Мабуть, через це не заохочував своїх дітей до науки. Йому здавалось, що найвища школа – це життя.

«Біда навчить все, що потрібно знати людині», – часто говорив Адам.

«Досить знати цвенькати по-швабськи, читати зі «Святого письма» та підписати ім'я – і ось освічена людина!», – вирішив Адам Сукало долю своїх дітей і дотримався свого рішення, не віддав їх до жодної школи.

На щастя, Ганна була іншої думки і навчила дітей читати з «Пана Тадеуша» Адама Міцкевича, єдиної не релігійної книжки в їхній хаті, бо крім неї, на полиці, яка служила за бібліотеку сім'ї Сукало, лежали тільки «Апостол», «Літургія», два видання «Часослова» та «Молитвеник», всі латинською мовою, з яких Адам ледь-ледь читав по складах. Ще мали «Псалтирь» давньоруською мовою, до якого не доторкався ніхто.

Пізніше бабуся Галина з Коломиї розширить їхні знання за допомогою творчості поета і філософа Григорія Савича Сковороди, якого уважала одним з найвизначніших святих козацького роду, бо вона сама була дочкою козацького сотника.

Дарка так само, як і її брат Лукаш, нестимуть крізь роки у своїй душі бабусині казки про цього святого, разомз'явобразом та тугуюзадитинством, бо людина двічі живе в житті: уперше в своєму дитинстві, а вдруге у спогадах про нього.

Тому, коли Анджей розповів їй про філософа Сковороду, вона побачила перед собою все дитинство, а він став їй рідним, мов брат, мов старий давній друг, мов дорогий спогад

дитинства... Тим більше, що він не розказував так просто, як бабуся, а наче пензлем малював їй кожну сцену, кожне речення, а вона, заплющивши очі, уявляла собі як Сковорода йде пішки з палицею в руці, з торбою через плече, відчувала шум лісу, запах трав та польових квітів.

Анджей продовжував розповідати приємним голосом, немов читав з книжки:

– Одного осіннього післяобіддя, точніше 29 жовтня 1749 року, в одній з дібров недалеко села Пан-Іванівка, що поблизу Харкова, ще молодого віку чоловік рив глибоку яму, наче для мерця. Хоча втома долала його, він не був сумним, усмішка вкочувала його губи, очі його, наповнені світлом, говорили про радість, яка володіла його душею. Яма насправді була для мерця, але він був ще живим і радісно рив для себе яму. Його не засудив ніхто на смерть, бо він не вчинив жодного злочину, ані не мав наміру покінчити життя самогубством. Він просто знав, що наступного дня має померти.

– Звідки знав? – запитала тихим голосом Дарка, немов боялась перервати його розповідь.

– Хто його знає, мабуть, Ісус Христос, якому служив все своє життя, дав йому знати, або просто відчував, що помре.

Саме коли Дарка хотіла сказати, що бабуся Галина розказувала їм подібну історію про святого Сковороду, він випередив її:

– Це був Григорій Савич Сковорода – великий мудрець, філософ і письменник, один з найбільших проповідників Євангелії, яких колись мав український народ. Після того, як він вирив для себе досить глибоку яму, вистелив її різнобарвним листям, яке пофарбувала своїм невидимим пензлем осінь, задоволений присів, щоб перепочити, але думкою полетів у своє дитинство і зупинився в інший осінній день 1738 року. В той день Григорій, Грицько, як його звали вдома, розлучався зі своєю ріднею, з селом і всіма друзями та вирушав до міста Києва, щоб вчитись в Академії.

«Звідки може знати Анджей, куди блукав думками Сковорода, який жив поверх ста років перед його народженням?» – ледь не запитала

Дарка, але Анджей розповідав настільки чарівно, що вона побоялась знову перервати його.

Того ранку, як тільки почало світати, батько розбудив Гриця. Вони разом пішли в поле, де батько плугом проорав довгу пряму борозну, це означало, що життєва стежина його сина має бути довгою і прямою, що ніколи він не матиме права переступити через поріг правди, а завжди йти прямо, як ота виорана борозна.

«Саме таку борозну заставив і мене орати твій дідусь, коли я вирушав до Запорізької Січі», – сказав синові Сава Сковорода.

Коштільський замок на давній листівці

***

«Кожен святий має свою історію», – подумав Анталъ Курукз, прислухаючись до розповіді художника, який так само, як і дівчина, не запримітив, коли він наблизився і присів на сусідній лавці.

Він теж бажав би розповісти їй набагато цікавіші історії, в яких були б закохані пари, мужні витязі та чарівні принцеси, адже в Анджеєвій історії навіть і мови не було про кохання. Такі історії не викликали ніяких емоцій, – прості банальні історії.

Але, коли вони були удвох, Анджей мовчав, забував всі романтичні історії, просто дивився на дівчину своїми переповненими сумом очима і мовчав. Дарка кохала його, так, вона кохала Анталя, не Анджея, але чи знав він про це?..

(Далі буде).

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Продовження з № 237)

Біль палив йому обличчя і спину...

Кобила ступала повільно. Її зморив той останній кілометр дороги від Іванкової до сільської хати, коли Петро почав батожити її худу спину.

Тепер Федецульська вулиця здавалася Петрові довгою, як ніколи. Думав, що ніколи не дійде додому.

На вулиці було пусто. Тільки маленька Шепуська річечка, що текла вздовж вулиці, здавалось, розмовляє з Петровим горем, каламутить, пригладжує і очищує, змиває весь біль з його серця.

Дорога додому здавалася сном, в якому Петро був устані промовляти тільки: «Гадюки!» «Гадюки!» «Прокляті!»

Ще здалека, коли повертав наліво, помітив у своїй загороді рух.

«Невже Гафія?.. – промовив сам до себе. – Як могла вона пустити дівчину і невістку! Як? Чому пустила?! 'їй того, – лаяв Петро, а потім, додивляючись: Що це за мара? То не Гафія в загороді... Чи вже недобачаю?..» – подумав, наближаючись до воріт.

– Вуйку Пе-е-тре! – тремтливим, мов у молодого півня, голосом промовив Миколка, побачивши Петра із закривавленим обличчям. – Вуйку, казала тітка Одотя, що вбили...

– Кого вбили? Кажі далі, чого ждеш?! Не підшморкуй, а говори! – розв'язуючи кобилу, нервував Петро.

Миколка підвів палець до рота, хотів говорити далі, але ще дужче наполохався Петрового грізного тону. Злякано і несміливо вимовив:

– Вбили... в лісі... те-е-ту Гафію...

– Кого?! Мою Гафію? Хто? Де?! – випустивши з рук вуздечку, божевільно заревів Петро і ледь не впав від несподіваної вістки. Відчуваючи кволість в дерев'яній нозі, сперся на кобилу...

– Де? – ще раз знесилено повторив він. – Там... коло Шатанихи...

Слово «Шатаниха» пробудило його сили,

надало відваги, мовби підказало: «Треба ступати!»

Інстинктивно підвів коня до плота, здоровою ногою ступив на невисокий вербовий тин, а дерев'яну переклав через спітнілу спину кобили.

Вона стояла непорушно, слухняно, мовби співчувала трагедії Гафії.

Колись вона знала Петра за хорошого їздця, але відтоді, як йому відрубали ногу, він не насмілювався їздити верхи, бо ледве по землі міг шкутильгати.

На цей раз Петро забув про все.

Міцно вп'явив пальці в бідну гриву кобили, закричав: «Дьї, дьї, Дойно!..», вискочив на вулицю, потім спустився в яр, куди дорога здавалася коротшою.

Через кілька хвилин його постать зникла за густим садом Іванчихи.

20.

Надходив нишком, сунувся, мов сірі хмари з-за гір, вечір...

Оранжеве осіннє сонце непомітно спускалось, приголублюючи високі гори, вкриті глибокими темними і таємними лісами.

Петро, Одотя, старий Дьордіка з жінкою і Миколка ледь-ледь добралися до місця, де в калюжі крові лежала Гафія.

Під нею просякло листя, набравшись крові.

Вона лежала горілиць. В руці міцно тримала недоламану хворостину.

Готовий оберемок, перев'язаний червоним вовняним поясом, подобав на ще один нерухомий труп. Здавалось, лежать двоє вбитих під старезним дубом.

Одотин і Дьордійчин плач залунав ще дужче по лісу тоді, коли Петро впав, (через дерев'яну ногу не міг нахилитися над тілом дружини), і несамовитим голосом заривав: «Гафі, хто тебе вбив, говори-и! Одо', хто її вбив?!»

.....
Чорний птах ночі спускався все ближче над землею, крильми вкриваючи надвечірню симфонію...

Дьордіка приніс дві жердини і верету. Нахилився

до Петра, підняв його, підбадьорюючи: «Ходімо, куме, бо захопить нас ніч...»

Підняли мертву й поставили на верету, і так, з раною, смутком і жалем у душі, разом з темрявою ночі, спустилися в село.

.....
Коли дійшли до Петрового двору, Миколка відкрив ворота, щоб Дьордіка і Одотя могли ввійти з тілом мертвої.

Якось посунулися до ганку, Петро, шкандибачи, наблизився до великої кімнати, трутнув палицею двері.

.....
Перевтомлена кобила, залишена в загороді неприв'язною до кілка, як завжди, заїржала. Її ніхто не брав до уваги.

Смерть Гафії закрила, замастила, мовби чорним дьогтем, в шухляду туги всі Петрові думки про сторонне.

Мабуть, вона своїм їржанням хотіла нагадати хазяїнові, що існує.

Та хто може вгадати їржання кобили?..

Вечір далі продовжував свій закон. Нахмурився над селом, над хатами, накривши їх тишею...

У Петровій хаті панувала темрява. Малий Миколка приніс ліхтар. Засвітили, поставивши ліхтар на стіл у святковій кімнаті. Стало видніше. Потім занесли тіло. Всі рухи присутніх здавалися, мовби завченими. Одотя і Дьодіка піднесли Гафію і поклали на два складені столи.

«...Вилізь на під, там, у куті, коло комина, праворуч від поточини, там Гафіїна труна. Не бери ту з лівого боку, від городу... То моя, – тихим голосом сказав Петро до Дьордіки, підвішуючи на місце вибитої шиби простирадло. – Хто, до дідька, вибив шибу?» – думав далі... Опісля, мов бджолиний рій, думки вдарялися в полотно його мозку.

.....
«Ще коли повернувся з '14-ї, одного вечора Петро договорився з Гнатом Балаїним, щоб той змайстрував йому дві гарні з нових ялинових дощок труни.

Але на другу весну Балаїн помер — втопився, перепливаючи Тису.

Одні говорили, ніби-то Гнат пішов красти воли за Тису від якогось багача. Повертаючись із здобиччю і радіючи вдачі, підхмелився в придорожній корчмі. Весняні води, бо то сталося навесні, за ніч вирости, розлилися... Тиса

хлюпотіла, стогнала, несучи своє жовтуватокаламутне тіло поміж берегами. Відважний, як завжди, трунар Гнат погнав у брід спочатку воли, а потім поплив за ними сам, вчепившись одному за хвіст. Вже наближався до протилежного берега, як звідкись з'явилась величезна колода, вдарила вола в черево, той похитнувся і поплив, тонучи, за водою. За ним потягло і Гната...

Другі говорили, що його застрілив сам багач, спіймавши в хліві.

Не має значення історія трунаря, але для Петра Чорняка вона означала велику втрату. Дошки, гладкі, сухі, новенькі, за які заплатив Горбачеві досить дорого, пропали. По смерті Гната ніхто не хотів розмовляти з Петром про них.

Довгий час після того Петро ходив купувати другі дошки.

«Гей би пропали драчарі. Дошки не можеш купити», – сердився він, розмовляючи одного дня з Дмитром Попадюком, його ровесником.

Прошли роки, мов тихі весни. На Петровому городі виструнчилися посаджені ще його батьком осики.

«Поливав я сичем, – є, маю. Є, які красні осики», – любив не раз хвалитися Петро.

Одного дня, міркуючи, як би було краще: зрубати осики і розпилити, чи купити нові дошки, «бо, ади, – як любив говорити завжди з Федором К.,

– ади, фена то знає, коли я шукав дощок, ні одної не знайшов, буває, а тепер, дивися, рубають ялиновий ліс на Портоши. Не знаю, що робити...»

Вкінці Петро вирішив: «Зрубати осики, подрачувати з старшим сином, бо той вже може, – легінь, не пусте! – говорив до того ж самого Федора. – Куповані дошки – не свої!»

«...Якщо помремо, щоб було... Мені та й мамі!»

– говорив Петро до старшого сина Василя, коли підпилювали тремтливе тіло гордої стрункої осики...

Розпилявши осики та висушивши їх на сонці, Петро знайшов доброго трунаря Лаврюка, до якого, не ждучи довго, повіз готові дошки...

(Далі буде)

Анка МАЙДАНЮК ШТЮБІАНУ

Великдень – свято радості і надії

**Так натхненно дзвонять Великодні дзвони,
Срібний голос вітер зносить до небес.
Хай ніхто не плаче, хай ніхто не стогне,
Бо Христос сьогодні, бо Христос Воскрес!..»
Надія Кметюк, «Великодні дзвони»**

Довгожданна весна завітала на Землю... Вона буває полями, лугами, лісами, селами та містами і пробуджує природу до нового життя. У людські душі весна приносить оптимізм, чудовий настрій.

Незабаром настане Великдень – свято світла, радості та надії для всього людства. В українських селах на мальовничій Буковині православні християни свято дотримуються рідних великодних традицій та звичаїв.

Великдень у християнській вірі – це свято Воскресіння Ісуса Христа, яке дало шанс віруючим радіти, тому що це шанс позбавитися гріхів, почати нове, безгрішне, чисте життя. Протягом семи тижнів, скільки триває піст, християни приготуються до Великодня. Цей період, можна сказати, виховує тверду волю, люди стараються очистити тіло від шкідливих речовин, а душу від поганих слів та вчинків.

Піст – не строгий закон, його дотримують тільки ті, котрі можуть і по-справжньому бажають цього. Є такі побожні люди, що в перший день посту тільки після повернення із поклонів (з вечірньої служби) куштують пісних страв. Традиційні пісні страви – це квасоля, біб, гриби, різні фрукти та овочі.

Першої суботи Великодня віруючі йдуть до церкви і несуть «сорокоустено» (тобто, муку, оливу, калач, вино, різні фрукти та інше) для освячення. Це подається в ім'я померлих із родини, а панотець роздає бідним людям із села.

Кожної суботи протягом посту відбувається Служба Божа на спомин тих, що відійшли у царство небесне.

Також три тижні перед Великоднем у церкві проводяться поклони – вечірня служба, на яку приходять всі бажаючі помолитися Богу.

Неділю перед Великоднем в Негостині називають бечковою, а в інших українських селах шутковою чи вербовою неділею. Звичає цього дня пов'язані із давнім святкуванням весни, з пробудженням природи.

Слово бечка походить від слова вербичка. Верб – це одне із перших дерев, яке пробуджується після зимового сну і розпускає бруньки. Гілки бечки символізують пальмові гілки, якими люди вітали

Ісуса Христа, коли Він увійшов у Єрусалим, співаючи: «Осана благословен той, що йде в ім'я Господа!» Це відбувалося за тиждень до Воскресіння.

Існує такий звичай: у неділю віруючі приносять на Службу Божу гілки бечки для освячення, а потім, повертаючись після Служби додому, вони торкають один одного гілкою бечки промовляючи: «Бечка б'є, не я б'ю, від сьогодні за тиждень – Великдень!» Так, ідучи додому, християни повідомляють всім, кого зустрічають, про наближення Великодня. Вдома гілка бечки ставиться коло образу чи у збанок.

А ще є звичай з'їсти одну бруньку, щоб здоров'я було міцним.

У бечкову неділю віруючі можуть куштувати окрім пісних страв рибу і вино.

Протягом Великого тижня, якого ще називають Великодним тижнем, в понеділок, вівторок, середу і четвер у церкві відбуваються поклони.

Четвер перед Великоднем називають Страсним, тому що в цей день спіймали і мучили Ісуса Христа. Цього дня господині випікають паски, заборонено прати, шити чи білити. Також господарі нічого не сіють ні на городі, ні на полі, бо все повсихає і не буде врожаю. Вони прибирають у садах, замітають у загородах, загрибають на левадах і палять вогонь.

У Великодню п'ятницю у церкві відбувається служба, яку називають Плащівницею – це похорон Ісуса Христа. До цієї служби християни приготуються душевно і тілесно. Вони не куштують нічого, поки не зайде сонце і не попрощаються із всіма знайомими. Протягом дня господині займаються тільки писанками, інші заняття (пекти, варити чи палити вогонь у кухні) заборонені.

У передодень Великодньої неділі господині приготують великодний кошик, готують різні смачні страви.

Опівночі з суботи на неділю починається Великодня служба Воскресіння Ісуса Христа. Найважливіший момент служби настає тоді, коли священник виносить світло, що символізує Воскресіння Сина Божого.

Із того часу всі християни вітають одні одних словами «Христос Воскрес!» і відповідають на вітання «Воістинно Воскрес!». Це вітання вживається протягом сорока днів після Великодня, аж до Вознесіння Христового.

Після того як віруючі беруть світло, вони йдуть на цвинтар, де запалюють свічки на могилах померлих рідних, щоб розділити і з ними цю велику радість. Великодня Воскресна Служба триває аж до ранку.

У неділю рано, на східсонці, люди стають коло церкви із великодними кошиками. В кошиках обов'язково лежать паски, писанки, сир, масло та інше. У паску господині ставлять гарну свічку, яку називають «тріца», із якою повертаються додому, щоб повідомити домашнім, які через хворобу не могли піти до церкви, що Христос Воскрес.

Кошик накривається найгарнішим вишитим рушником. Коли панотець освячує кошики, по їх вмісту можна судити про майстерність господинь.

Після освячення всі віруючі поспішають додому. Є таке повір'я, що той, хто дійде першим додому, буде мати щастя в сім'ї та добробут у господарстві.

Вдома вся родина сідає до столу, члени сім'ї разом кажуть молитву «Отче наш», куштують дори та свяченої води, і аж потім починають пригощатися смачними стравами.

Існує звичай за великодним столом влаштовувати перемагання писанок. Члени сім'ї беруть писанки і цокаються ними. У кого залишається писанка не розбита, той цокає писанкою до чола, приказуючи: «Щоб голова була здорова цілий рік».

У Великодню неділю після обіду віруючі йдуть до церкви для мирування. Кожний має при собі писанки, щоб подарувати друзям. Після мирування християни розходяться по цвинтарі, щоб запалити свічку і помолитися за померлих.

У понеділок також відбувається служба у церкві. Після служби панотець та християни виходять надвір, і біля церкви відбувається освячення води. Діти несуть образи, а парубки корогви. Всі присутні беруть освяченої води у свою посудину. Освячена вода береже людей від хвороби, від страху, від всякого нещастя.

Є ще й такий звичай у понеділок: хлопці йдуть купати дівчат. Давно хлопці використовували воду, а тепер – парфуми. Дівчата дарують хлопцям гарні писанки.

Після Великодня відбуваються танці, різні забави, таким чином, віруючі радіють Воскресінню Ісуса Христа.

Юрій ЧИГА

ВЕЛИКДЕНЬ

Розп'ятий був Ісус, як зняли й поховали,
то чудо сталося понад усіх чудес,
і ангел сповістив, щоб всі народи знали,
що Божий Син Ісус Христос воскрес.

Великдень. Люд прийшов до церкви, хор співає,
всі терпеливо ждуть священної пори,
і тисяча свічок у кошиках палає,
почався ритуал освячення дори.

А надворі весна весь світ благословляє,
церковний дзвін гуде, лунає до небес, –
хвилює нам серця, бо Паску прославляє
священик до людей звернувшись: «Христос воскрес!»

«Воістинно Воскрес!» – йому відповідають,
він кропить все і всіх від щирої руки,
салют з рушниць гримить, ракети ввєрх злітають,
у пам'яті таке – назавжди, на роки.

А писанка блистить окроплена водою,
знайома нам усім з дитинства, з малих літ,
розписана лежить у кошику з дорією,
шанована всіма, як квітки ніжний цвіт.

Народ додому йде, дори щоб скуштувати.
Радіють святу всі, дорослі і малі,
А вставши з-за стола, йдуть в писанки пограти,
Бо звичай в нас такий, у нашому селі.

ПИСАНКА

Із глибини віків нам предки передали
загадки розпису пташиного яйця,
а ми мистецтвом цим весь світ подивували
і в пошуках краси ітимем без кінця.

Принесли гуцули на континент Свободи
символіку Землі – творіння рук своїх, –
і прийняли її чужі земля й народи,
і писанка тепер вже рідна і для них.

Гуцувщина цвіте, пишається творцями,
і не бракує їм таланту, знань, умінь.
А писанка, що створена народними митцями,
Хай мудрість понесе до всіх майбутніх поколінь.

Дітячі сторінки

Роман ЗАВАДОВИЧ

Під зорями весна ще буде спати

Під зорями весна ще буде спати,
Ще місто мла вкриватиме густа,
А ми до церкви підем привітати
Воскреслого Христа.
А в церкві так велично, світло буде,
Заграють дзвони із церковних веж,
і разом з ними заспівають люди:
“Христос воскрес!”
У поле, в ліс, де сніг останній тане,
У досвіток покотиться луна,
А там зі сну прокинеться і встане
Дзвінка весна.
І зійде сонце, наче кругла паска,
Мов писанка, розквітне вся земля -
Радіймо, друзі! Великодня казка
Гаївкою хай серце звеселя!
Співаймо, друзі, в великоднім колі
І Господа воскреслого молім,
Щоб оновивсь весною щастя й долі
Наш Рідний край, наш Дім.

Григорій ЧУПРИНКА

Великодні дзвони

В небі, в зоряній безодні
Тонуть дзвони великодні,
Тонуть, тонуть, ніби сон,
Б'ються, дзвонять тон у тон;
З ними думка в небо лине,
З ними никне, з ними гине
Тьми заслон.

Гаснуть зорі.
Знову світло.
Все радіє, все розквітло.
Зникла сила перепон.
Вся земля - святий амвон!
Сяйвом душі всі облиті
І немає їм на світі
Заборон.

Леонід ГЛІБОВ

Писанка

Маленькі дітки, бувайте здорові,
На крильцях весни я прибув.
Збирайтесь послухать моєї розмови:
Я писанку вам роздобув.
Орлята-синочки, чечіточки-дочки,
Цілісіньку ніч я не спав,
Мережечки всякі, кругом поясочки
Та ще й золотцем малював.
Чудове яєчко, маленький замочок
У дверечки я приладнав,
Не простий білочок, не круглий жовточок
Всерединку я заховав.
Лежать там рядочком дві Божії квітки -
То розум і правда свята.
У першую квітку - голівку вбирайте
І добренько буде вам житьь,
А другу до серденька ви прикладайте,
І будуть вас люди любитьь.

Дітячі сторінки

Легенда про писанки

Минув уже третій день, як помер Христос на хресті. Уже третій день журиться його мати Марія – не їсть і не п'є нічого. Жінки приходили до неї, хотіли потішити її, просили, щоб вона з'їла щось. Але Марія і далі не говорила, й нічого не їла...

Однією з тих, що часто приходили до Матері Божої, була бідна Ганя. У неділю вранці, коли всі раділи, що Христос воскрес, Ганя взяла своє добро – кілька яєчок і пішла до Марії.

– Маріє! Не плач, не сумуй, – просила вона. – Хіба ти не знаєш, що Твій Син воскрес? Не сумуй, а радуйся, Маріє!

– Знаю, – відповіла Марія. – Мій Син з'явився мені у сні. Навколо нього була така ясність, що очі боліли від неї. Знаю, що мій Син воскрес.

Дівчина дала Марії свій подарунок – кошик із яєчками. Сльози радості потекли з її очей і впали на яєчка.

І дивне диво сталося. Де впала сльоза з її святих очей, там на яєчках зацвіли чудові квіточки, гарні метелики, ясні зірочки. Усі яєчка в кошику засяяли різними кольорами веселки! Марія зраділа і почала роздавати ті яєчка людям.

– Радуйся! – казала вона кожному, коли подавала яєчка, – Христос воскрес! Христос воскрес!

Коли вже яєчок не стало, вона з подякою віддала кошик дівчинці. Ганя взяла його і вийшла на вулицю. Раптом

глянула у кошик, а він повний писанок. Зраділа дівчина, побігла вулицями Єрусалиму і кожному, кого зустрічала, давала писанку: – Радуйтеся! Христос воскрес!

Скільки Ганя не роздавала тих яєчок, а кошик в неї завжди був повний. Люди, яким вона

давала писанки, несли їх далі, давали їх іншим і вітали словами:

– Христос воскрес!
Так за короткий час усі люди в місті знали, що Христос воскрес.

На пам'ять про це диво пишуть в Україні писанки. А на Великодень дарують їх рідним, друзям і шанують, як великі скарби.

Христос воскрес!

Слова Леоніда ГЛІБОВА Музика Івана ЛІБЕРА

Помірно

1. Хри- стос во- скрес! Ра-дій-те, ді- ти, Бі
2. На вас по- гля- не Бо-жа ма- ти, Ра
жій у по- ле, у са- док, Зби- рай- те
ді ю- чи з свя- тих не- бес... Зби- рай- тесь,
зі- ляч- ко і кві- ти, Кла- діть на Бо- жий
ді- ти, та спі- вай- те «Хри- стос во- скрес! Хри
хрест ві- нок. // Зби- // Не- хай бри- нять і
стос во- скрес!» // Зби- //
пах- нуть кві- ти, Не- хай по- чу- є Бо- жий
рай, Як на зем- лі ра- ді- ють
ді- ти і зве- се- ля- ють рід- ний край.

Дитячі сторінки

Іван ФРАНКО

Абу-Касимові капці

Продовження з № 237

(Казка)

VIII. СЛУХИ ПРО ЧАРІВНИКА І АБУ-КАСИМОВА РУЇНА

Всюди темно, тихо, глухо.
Напружає око й ухо
Абу-Касим всяку мить,
Та дарма! Мов у могилі!
Незвичайного не в силі
Нічого нікого зловить.

Та зла доля, хоч незрима,
Знай очима злобно блима
І слідить за ним, слідить!
Лист шелесне, гілка хрусне,
Пес загавка, хвіртка лусне –
Абу-Касим знай тремтить.

Вбіг до дому, за хвилину
Вліз у ліжко під перину,
Богу дякує, що так
Все пішло йому щасливо, –
Та зла доля, хоч ліниво,
Все повзе за ним, як рак.

Як се так вона зновилася,
І кому найперш відкрила –
Се втопила в пітьмі ніч:
Та досить, що до схід сонця
Від віконця до віконця
Бігла ся кумедна річ:

Вартовий сказав Селіму,
А Селім знов Ібрагіму,
А від сього чув Ахмет,
Від Ахмета дід та баба,
А від сих ціла громада
Сей нечуваний предмет:

Сеї ночі в пізню добу
Край халіфового гробу
Хтось стогнав і землю рив,
Щось шептав і щось мурликав,
Знаць, нечистих духів кликав,
Потім скарб у землю скрив.

Мусив бути скарб здоровий,
Бо мішище двокірцьовий!
Як він там його заніс?
Певно, не о власній силі,
А заніс і при могилі
Закопав нараяв біс.

Скарб у землю закопавши,
Притоптавши й приплескавши,
Він те місце так заляв –
Стражник чув на власні вуха, –
Щоб відразу впав без духа,
Хто б копати там починав.

Вдравши вчинок сей поганий,
Чародій той окаянный
Знявсь угору, наче птах,
І через паркан лиш фуркнув, –
Вже ж то біс його так штуркнув!
Аж згадати теє – страх!

Ну, та стражник не таківський!
Вчинок бачачи дідківський,
Хоч зимниця ним трясла,
За чарівником тим адським
Повз по вулицям багдадським
Геть аж до його житла.

Ледве рано зазоріло,
Донеслося вже се діло
До багдадського судді;
То суддя від тої мови
Схопивсь, наче лев на лови.
Го-го-го! Вже ж быть біді!

Чисто вмившись, помолившись,
Поснідавши та й убравшись,
Мовив він до посіпак:
«Зараз кличте вартового!
Чародія нам ось того
Нині треба ще на гак!»

Як для зла, то вартового
І шукать не треба довго –
Він і сам десь близько ждав;
Пан суддя вже в уніформі,
З вартовим по всякій формі
Протокол як стій списав.

«А тепер гляди, небоже!
Докінчить се діло гоже –
Твій найперший заповіт!
Правду своїх слів докажеш,
Як нам зараз же покажеш
Чародія того слід!»

Пан суддя в одну хвилину
Вдяг тюрбан на голову,
Посіпак узяв сім пар –
І готов був до походу
Хоч в огонь, а хоч у воду,
Мов козак той на татар.

Рушив похід вулицями,
Та не просто, манівцями,
І шохвилі ріс, міцнів,
Бо щокрок юрба цікава,
Чуючи, яка се справа,
Пристає до них з боків.

За малої півгодини
Натовп люду незлічимий
Готів, неначе грим,
Вулицями плив, як слиж вивсь,
Аж нараз спинивсь і стижбивсь
Там, де Касимів був дім.

Вартовий сказав: «Ось тут він!»
Пан суддя сказав: «Мабуть, він
Ще не вилетів, ще спить.
Ну-ко, живо, якнайтихше
З всіх боків отсю хатище
Щільно треба обступити!»

Люди хату обступили
Та гармидер учинили,
Шум такий, і гук, і рев,
Що збудився Абу-Касим,
До вікна підскочив разом:
Зловлений, мов в сіті лев!

Ще не знає, що за штука,
Вже суддя у двері стука:
«В ім'я права! Відчиніть!»
А народ реве та кличе:
«Де ти, клятий чарівниче?
В комин на метлі не їдь!»

Абу-Касим відчиняє,
Весь тремтить і сам не знає,
Чи живий він, чи мертвий.
Пан суддя відразу к ньому:
«Ти господар сього дому?
Бе, ми знаємось, старий!»

Дитячі сторінки

Тут всі люди мов здуріли.
Засміялись, заревіли:
«Абу-Касим! Чарівник!
Он хто зорі краде з неба!
Он кого спалити треба!
Стережіть, щоб нам не зник!»

«Люди добрі», – мовить Касим
Та суддя як крикне разом:
«Стій! Ні слова! Ні мур-мур!
Хлопці, гей! для остороги
Разом в нього руки й ноги
На один зв'яжіть шнур!»

Абу-Касима щосили
У обарінок скрутили,
Положили на поміст, –
Оттоді суддя сідає
І допроси починає.
Що то Касим відповість?

«Як зовешся?» – «Абу-Касим».

«Чим жиєш ти?» –

«Хлібом, м'ясом...» –
«Люди, чуєте? Блюзнить!
Хліб та м'ясо він вживає,
Ласки ж божої не знає,
Що живими нас держить!

Маєш нам тепер сказати,
Як не хочеш, щоб у п'яти
Ми пекли тебе огнем,
Що за чар вночі ти діяв,
Де й яке ти лихо сів?
Говори, бо ми почнем!»

«Люди добрі, – стогне Касим, –
Хоч печить, хоч бийте плазом,
В чарах несвідомий я!
Капці, капці ті прокляті,

Піп хотів я поховати, –
Ось уся вина моя!»
«Що, брехуне ти проклятий?
Капці хтів ти поховати?
Чи здурів, чи дуриш нас?
Зараз все признай для суду,
Бо як ні, то зараз буду
З шкіри в тебе дерти пас!»

Бідний Касим стогне, оха,
Заїкаєсь та потроха,
Путаючись в купі слів,
Хоч безладно та нескладно,
Та тим більш для всіх принадно
Своє горе розповів.

Та чим більш він плакати хоче,
Тим сильніше люд регоче,
Аж тримаєсь за боки,
Лиш суддя, мов чорна хмара
«Брехо, жде на тебе кара
Справедливої руки!

Хоч ти крутиш і циганиш,
Але нас не отуманиш!
Ну-ко, зараз нас провадь,
Де ті капці поховав ти!
Та як в тім не буде правди, –
Будеш тяжко відбувать!»

Тут зайшла маленька хрія
Як старого чародія
Аж до цвинтаря дігнать?
Чи йому розпугаць ноги,
Чи тягнути край дороги,
Чи для нього віз наняць?

Бачте, вірять мусульмане,
Що як лиш на землю стане
Чарівник, то дідьчих сил
Набереться, напоганить,
Всіх одурить, отуманиць,
Щезне, полетить без крил.

Та на те найшлася рада.
«В міх його!» – кричить громада.
Вперли Касима в мішок,
Зав'язали чуб, до речі,
Два драби взяли на плечі,
Просиливши на дрючок.

Як колись із Галааду
Добрий кетях винограду
Два жидове, взявшись враз,
На дрючку несли під гору
До жидівського табору,

До Мойсея на показ, –
Так у місі на дрючині
Абу-Касим бідний нині
На кладовище чвалав,
А за ним суддя престрогий,
А довкола люд премногий,
Мов рухливий пестрий сплав.

Та ось збилися тісніше.
Стражник мовить: «Ось се місце!»
А суддя: «Розпугать міх!»
Виліз Абу-Касим з міха,
Та слаба йому потіха
Серед тих людей усіх.

Мусив місце показати,
Зараз кинулись копати, –
Живо капці віднайшли;
Втішились, мабуть, капцюги
З пана свого наруги,
Та й що їм не гнить в землі.

Абу-Касим, мов розбитий:
Сумовитий, не сердитий
На ті капці кинув зір.
Ну, програв остатню пробу!
Вже тепер лягай до гробу,
Але капцям більш не вір!

Ой, зітхнув бідак, похнюпивсь.
Тим часом суддя насупивсь
І до Касима мовля:
«Святотате! Тле мерзенна!
Твоїм ділом осквернена
Ся посвячена земля!»

Варт би ти на паль за теє!
Та щоб місце те святее
Смертний присуд не сквернив, –
Облекши свої калити:
П'ятсот п'ястрів заплатити
Мусиш так, як завинив.

Триста п'ястрів на святині,
Сто мені за труди нині,
Вартовому п'ятдесят,
Решту на весь люд сей чесний!» –
«Ось присуд тобі чудесний!» –
Всі присутні верещать.

Абу-Касим на коліна!
«Пане, се ж моя руїна!
Де ж сі гроші я візьму?»
Та суддя рік по хвилині:
«Як не зложиш їх ще нині,
Помандруєш у тюрму!»

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ПАПРИГА, ТИГЛА¹ ТА УЙКО ФЕРИЩАК

(Гумореска)

– Гей, Марі', буйса Бога, за дрантиві двадцять лею хочеш, абих узав і муки фізешки², і цукру кристалю, і шутопору³, і бровзи⁴, і чорта, і біса, і все што ти гія для Великодня?.. – випулився вуйко Феріщак на тету Марію.

Але старенька ніби й не чула його і продовжувала далі:

– Йой, Міха', ади за салікалі⁵ єм забула... возьми мало, бо не уйде кісто без салікалі, а ти любиш кіста, Міха', та й у паску мало ми гія, бо дуже файно росте.

– А мормолади⁶ не хоч?! – аж підстрибнув вуйко.
– На яку ми болу мормолади, Міха', аж маю лег'варю⁷ із слив, такий, як масло, меш видіти, який медяник уйде, будеш собі персти облизувати.

– Облизував би тя дідько, Марі', аби тя облизував, кажу ти, што за двадцять лею не куплю ти ні примху, хіба плішку⁸ ти куплю, Марі'!

– Міха', Міха', айбо не забудь узяти хоть двадцять деку паприги, бо ади ішме ріпу білу, як каменя в Облазі, а як заряджу ей папригов, така смашненька, як фанка⁹, не наївбес-са.

– Или би тя воши, аби тя іли, дай ще хоть десятку, бо дрантивої двадцятки ми не дуйде на усе.

– Тобі, Міха', би не додати грошей, аж би ти бисагами давати та усе бес просив, як тот ковдуш, – бурмотіла тета Марія, витягаючи зі скрині нову, «як папірка», десятку.

– Цукі, Марі', цукі, бо такої скупіндячки не є на усе село, та на яке село, на усий Марамориш не є.

– Иди, іди на твою правду, але не забийса до жида у коршму, бо не уйдеш удти ні на Фомину неділю! – крикнула стара вуйкові услід, але він, мабуть, і не почув її, бо змагав, рахуючи, як би йому зісталось бодай на «публяшки¹⁰ «Цуйки битрини», вадь май добре «Шлібовіци», бо май мощна, як уп'єш публяшки – гейби тя хтось руков погладив по отрунку¹¹».

Забіг вуйко до Шулима у гондю¹², до Рифки, до Дувида, забіг і до Лейби, торгував, купував, вертівся, як муха в окропі, та хіба багато купиш за тридцять леїв?

– Но, чини што хоч із алуміновим п'ятаком,

паприга чотири леї, публяшка два леї, діли, як хоч, Міха'!.. Прийдеса іти дому, вадь без паприги, вадь із ненамоченим горлом.

– Што би вам май гія, Михайле? – запитав масним голосом Дувид.

– Та, ади, як би я вам казав, паночку, гія би ми паприги, – почухав вуйко потилицю.

– Таку маю папригу, Михайле, таку запашну, як порфін¹³, а черлена, як кров, добра, добренька, як...

– А пороху із тигли у нуй не є?

– Та што ви, Міха'? – обуривса Дувид.
– Но, но, не ретьтеса, паночку, айбо міні казав доктор Кермеші, абих добавляв мало пороху із тигли у папригу, бо дуже допомагає на отрунок, бо маю бай із отрунком, а я тепер буду молоти тиглу та добавляти у папригу, май добре куплю уд волошок хоть три кіла, бо они добавляють.

Дувид, як почув, що вуйко має намір купити аж зо три кілограми меленого червоного перцю, шепнув йому на вухо:

– Беріт, Михайле, уд мене, бо і я добавив пороху із тигли.

– Айбо міні би гія дес так, аби на половицю був порох...

– Може, ще й май бурш єм поклав, – признав са Дувид.

– А Бог би тя побив із нехристом! – скрикнув вуйко. – Ти, паршивцю, троїш християнський народ циганков тиглов, га?!

– Тихо, ґаздо, тихо будьте, – пробував заспокоїти його Дувид, але вуйко, ще сильніше загорлав:

– Ще абем тихо? Усе село тя ме знати, як ти...

– Ой, Михайлику, даю вам, што хочете, лиш не кричіть...

– Што хочу, кажеш?.. – оплах вуйко Феріщак.

– Йо, йо, што хочете, лиш не кажіт нікому.

– Но, та дай ми хоть фронт паприги та й децю «Шлібовіци», бо тя чорт забере із паршивцем! – тупнув ногою вуйко Феріщак.

1. Тигла – червона целга.	8. Плішка – дуля.
2. Фізешка – мука другого сорту.	9. Фанка – пампушка.
3. Шутопор – порошок для печива.	10. Публяшки – 50 грам.
4. Бровза – сода.	11. Отрунок – шлунок.
5. Салікалі – амоніак.	12. Гондя – крамниця.
6. Мормолада – мармелад.	13. Порфін – парфум.
7. Лег'варь – повидло.	

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Ірина МОЙСЕЙ

ЩО ЗА ЧОРТІВНЯ?!

(Гумореска)

Сьогодні будуть гості, подруги на каву обіцяли зайти.

А оскільки подруги вважають мене господинею доброю, то ж репутацію псувати не слід. Вирішила до кави пиріг спекти. По дорозі з роботи купила все необхідне, захекавшись прибігла додому, переодяглася, помила руки і – на кухню. Включила духовку, замісила тісто, виклала його у форму і відправила пектись. А сама готую фрукти, чищу, нарізаю акуратними шматочками, мугикаю мелодію, яка невідомо чому ще від ранку застряла в голові. Ну ось і фрукти підготовлені, виймаю з духовки основу і викладаю на напівпропечений корж шматочки фруктів, стараючись змайструвати гарний візерунок. Уявляю, як подруги будуть його куштувати, і усміхаюсь. Марина неодмінно почне підраховувати калорії в кожному шматочку, – така вона в нас, дуже турбується фігурою. Оксана обов'язково попросить рецепт, для неї це все одно, що похвалити. А Юля почне розповідати, як нещодавно спекла торт чи тістечка, і як їй все вдалося, і як всі не могли наїстися. Отака у нас Юля, не мине нагоди похвалитися. Які ж ми всі різні, і це зовсім не заважає нам дружити, навпаки, уже роками тримаємося разом, ділимо наші радості і печалі.

Окидаю оком своє творіння – не погано вийшло. Тепер його ще хвилин на 15 в духовку – і готово. Зиркаю на годинник. Так, можна перевірити пошту, часу досить. Іду в кімнату і вмикаю комп'ютер.

Хвилин через десять чутлива підсвідомість підказує: щось не так. Починаю здогадуватись: за цей час аромат пирога мав би вже наповнити квартиру, а тут – нічого не чути. Вирішую перевірити в чому справа, йду на кухню, відчиняю дверку духовки і... не вірю своїм очам – пирога нема... Якусь мить

пробую зібратись думками, зачинаю дверку, рахую до трьох і різко відчиняю... Пирога нема... Що за чортівня?! – думаю.

Озираюсь по кухні і сама не знаю чому підходжу до вхідних дверей, пробую за клямку – замкнені. Повертаюсь на кухню, ще раз обзираюсь. Навстіж відчинене вікно, як ніколи, викликає неспокій.

Пригадую, якось зайшла в нас мова про те, як знайти пропавшу річ. Я не дуже вірю в таке, тому не слухала уважно, що кажуть подруги. Тепер пожаліла. Концентруюся і пробую пригадати. Здається, треба випити склянку води, сісти і щось сказати, а що – не пам'ятаю. А ще треба на ніжку стола зав'язати чи то хустинку, чи то шнурочок. Так, розумію, що ворожка з мене нікудишня, треба шукати інший спосіб знайти пиріг. Знову обзираю кухню і знову спиняю погляд на відчиненому вікні. Чомусь в пам'яті починають

спливати картинки із різних фільмів з духами, привидами, інопланетянами та всякими іншими голівудськими страшилками. Щоб задавити страх, який вже заворушився десь глибоко в душі, уявляю, як зелені маленькі створіння у своїй літаючій тарілці жадібно чавкають моїм пирогом, починаю сміятись. Правду кажуть, що сміх лікує. Заспокоююсь. Ще раз все обмірковую і вирішую застосувати китайську мудрість: те, чого не розумієш, викинь з голови, щоб звільнити місце для зрозумілого. Так, аналізую ситуацію. Пирога нема, за годину придуть подруги, їх треба буде чимось пригостити, але чим? Вимикаю вже непотрібну духовку і вирішую перевірити запаси, крутнувшись на п'ятках, відчиняю холодильник... Які ж, все-таки, мудрі ті китайці. З холодильника на мене здивовано витріщився недопечений пиріг.

ПЕРЕКВІТУЄ КВІТЕНЬ

Переквітує квітень,
Перешумить весна,
І буде тихе літо,
Глибінь ясна.

В глибінь загляне осінь,
Пожуриться сама,
І під гудіння сосон,
Впаде зима.

Та дням нема спокою:
На весну скресне сніг,
Дивись стежки знайомі,
Сліди од ніг.

І знов цвітуть черешні,
І зеленіє луг...
Сьогоднішнє, вчорашнє –
Незмінний круг.

Михайло ДРАЙ-ХМАРА